

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

PRVI ODJEL

PREDMET A I B protiv HRVATSKE

(Zahtjev br. 7144/15)

PRESUDA

STRASBOURG

20. lipnja 2019.

Ova će presuda postati pravomoćna pod okolnostima utvrđenima u članku 44. stavku 2. Konvencije. Može biti podvrgnuta uredničkim izmjenama.

U predmetu A i B protiv Hrvatske,

Europski sud za ljudska prava (Prvi odjel), zasjedajući u vijeću u sastavu:

Linos-Alexandre Sicilianos, *predsjednik*,

Ksenija Turković,

Aleš Pejchal,

Krzysztof Wojtyczek,

Pauliine Koskelo,

Tim Eicke,

Jovan Ilievski, *suci*,

i Renata Degener, *zamjenica tajnika Odjela*,

nakon vijećanja zatvorenog za javnost 29. kolovoza 2017., 9. siječnja 2018. i 30. travnja 2019.,

donosi sljedeću presudu koja je usvojena posljednjeg navedenog datuma:

POSTUPAK

1. Postupak u ovome predmetu pokrenut je na temelju zahtjeva (br. 7144/15) protiv Republike Hrvatske koji su dvije hrvatske državljanke, A („prva podnositeljica zahtjeva“) i B („druga podnositeljica zahtjeva“) podnijele Sudu na temelju članka 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda („Konvencija“) dana 3. veljače 2015. Predsjednik Odjela udovoljio je zahtjevu podnositeljica da im imena ne budu objavljena (pravilo 47. stavak 4. Poslovnika Suda).

2. Prvu podnositeljicu zahtjeva najprije je zastupala gđa I. Bojić, a kasnije gđa Tanja Vranjican Đerek, odvjetnice iz Zagreba.

3. Zbog prirode odnosa između prve podnositeljice zahtjeva i navodnog počinitelja te mogućeg sukoba interesa između podnositeljica, na zahtjev Suda, Hrvatska odvjetnička komora imenovala je gđu V. Drenški-Lasan, također odvjetnicu iz Zagreba, za podnošenje očitovanja u ime druge podnositeljice zahtjeva kako bi njezina prava i interesi bili na odgovarajući način predstavljeni i uzeti u obzir (vidi stavke 22, 78, 79, 83 i 76 ove presude). Hrvatsku Vladu („Vlada“) zastupala je njezina zastupnica, gđa Š. Stažnik.

4. Podnositeljice zahtjeva navele su da nacionalne vlasti nisu pravilno odgovorile na navode o seksualnom zlostavljanju B od strane njezinog oca, te da u tom pogledu nije postojalo djelotvorno pravno sredstvo.

5. Dana 23. rujna 2015. godine Vlada je obaviještena o zahtjevu.

ČINJENICE

I. OKOLNOSTI PREDMETA

6. Prva podnositeljica zahtjeva rođena je 1984., a druga podnositeljica zahtjeva 2009. godine.

A. Pozadina predmeta

7. A je bila u vezi s C-om i 2009. godine rođena je njihova kći B. Obitelj je zajedno živjela u kući roditelja C-a do siječnja 2014. godine kad su se A i B iselile. B je nastavila redovito vidati C-a te bi dva do tri puta tjedno prespavala u kući u kojoj je on živio sa svojim roditeljima.

8. Prema navodima A, točno neutvrđenog datuma u lipnju 2014. godine, B, kojoj su tada bile četiri i pol godine, igrala se sa svojim spolovilom pred A te joj je rekla da se tako igra sa svojim ocem C-om svake večeri prije spavanja.

9. Dana 11. lipnja 2014. A je nazvala „Hrabri telefon“, telefonsku liniju za pomoć za djecu, na kojoj su joj savjetovali da se obrati Poliklinici za zaštitu djece u X (dalje u tekstu: „Poliklinika“). Iste je večeri A odvela B u kuću C-a i ostavila ju ondje da provede noć s ocem.

10. Sljedećeg dana A je nazvala Polikliniku i zakazala termin za B za 20. lipnja 2014. godine. Nije poznato koje je informacije A dala Poliklinici u tom trenutku.

11. Sljedećeg dana A i B putovale su u drugi grad u posjet obitelji A. Prema navodima A, dana 14. lipnja 2014., kad je B bila s tetkom s majčine strane, zatražila je od nje da „[se] dira dolje“ te je rekla tetki da se „tata s [njom] igra tako da [joj] rukama dodiruje spolovilo, što je [ona] ispričala [svojem] djedu i baki po ocu pa je [njezin] djed vikao na [njezinog] oca“. B je tetki rekla i da joj C pjeva pjesmu o zečiću. Tetka je sadržaj teksta pjesme smatrala erotskim.

B. Kazneni postupak

12. Dana 16. lipnja 2014. A je otišla u policijsku postaju u Y kako bi prijavila da C seksualno zlostavlja njihovo dijete B, koje je u to vrijeme imalo četiri i pol godine. Policijski službenik obavio je obavijesni razgovor s A. Prema policijskom izvješću, A je izjavila da je prije dvije i pol godine svoju kćer zatekla голу od struka do koljena u krevetu s njezinim partnerom C-om koji je spavao. C-ovo lice bilo je blizu djetetovog spolovila. A ga je probudila i upitala zašto je B gola. C joj je odgovorio da se valjda sama skinula dok je on spavao. Budući da u to vrijeme nije bilo drugih sumnjivih znakova u ponašanju B ili C-a, A nije poduzela nikakve mjere. Međutim, u proljeće

2014. godine, kada su A, B i A-ina sestra bile na javnom mjestu, B je odjednom ženu koju ne poznaje primila za spolovilo. Otprilike u to vrijeme, najčešće je B čuvao C. Također, dana 14. lipnja 2014. A je ostavila B s tetkom, A-inom sestrom. Kad se A vratila nakon otprilike sat vremena, sestra joj je rekla da ju je B „dirala dolje“ i da je čula kako B pjeva neke pjesmice o „zečiću koji ulazi u rupicu“. B je rekla da je navedeno ispričala djedu i baki po ocu i da je djed „vikao na tatu da to više ne radi“.

13. Prema navodima A, ona nije primila nikakvu pomoć policije i samo joj je rečeno da se obrati Poliklinici, što je već bila učinila (vidi stavak 10 ove presude).

14. Policija je isti dan obavila obavijesne razgovore s D i E, sestrom i bratom A. D je potvrdila navode A i izjavila je da je mobitelom snimila dio B-inog govora i njezino ponašanje. E je izjavio da se jednog dana sredinom lipnja 2014. B počela prema njemu agresivno ponašati, htjela ga je poljubiti u usta i pokušala ga je dirati za spolovilo. O tome je obavijestio D.

15. Istoga dana, C-ov otac podnio je prijavu Centru za socijalnu skrb u Y da A „emocionalno i fizički zlostavlja B“ tako što često viče na B, udara ju i vrijeđa.

16. Dana 17. lipnja 2014. policija je obavila obavijesni razgovor s pedijatricom koja je liječila B. Ona je izjavila da je A vrlo uzrujana došla u njezinu ordinaciju prethodnog dana i da je željela razgovarati o mogućem seksualnom zlostavljanju B od strane oca C. Liječnica je izjavila da se C većinu vremena brinuo o B i da je on vodio B na preglede kod nje kad joj je trebala liječnička pomoć. Liječnica je opisala B kao komunikativno, pametno i inteligentno dijete te je izjavila da nije primijetila nikakve znakove bilo kakve vrste zlostavljanja.

17. Policija je isti dan obavila obavijesne razgovore s dvjema odgajateljicama u vrtiću koji je B pohađala. Obje su B opisale kao normalno, komunikativno dijete. Nijedna od njih nije primijetila nikakve znakove zlostavljanja.

18. Istog dana, A je prijavila navodno seksualno zlostavljanje B od strane C-a Centru za socijalnu skrb u Y (dalje u tekstu: „Centar“). Centru je navela pojedinosti o navodnom zlostavljanju i obavijestila ga je da je već zakazala termin u Poliklinici. Istoga je dana pripremljeno izvješće te je proslijeđeno Policiji u Y. Dana 18. lipnja 2014. Centar je kontaktirao Polikliniku s upitom o točnom datumu njihovog termina s A i B.

19. Dana 20. lipnja 2014. B je pregledao multidisciplinarni tim u Poliklinici. Prema navodima A, kad je stigla u Polikliniku, saznala je da se i C nalazi ondje. Bila je iznenađena jer nije bila obaviještena da će on biti prisutan. Prema njezinim navodima, i ona i C bili su stalno prisutni tijekom razgovora s B, osim možda pet minuta. Prema navodima Vlade, prva podnositeljica zahtjeva i C bili su „obrađeni“ u Poliklinici, ali nisu bili prisutni tijekom razgovora s B.

20. Prema navodima Vlade, Policijska uprava u Y zatražila je 23. lipnja 2014. godine od Poliklinike da joj hitno dostavi svoje nalaze koji se odnose na B.

21. Dana 2. srpnja 2014., prema uputama Poliklinike, B je pregledala ginekologinja. Ondje su bila oba roditelja, ali nijedno od njih nije bilo prisutno tijekom pregleda. Nisu primijećeni nikakvi znakovi spolne penetracije kao ni znakovi starih ili svježih ozljeda.

22. Dana 4. srpnja 2014. multidisciplinarni tim Poliklinike izdao je nalaz i mišljenje o B. Prema tom nalazu i mišljenju, tijekom obrade, B je pregledao socijalni radnik, pedijatar, psiholog i psihijatar. U nalazu i mišljenju nisu navedeni datumi kada je pregledana od strane tih stručnjaka. Mjerodavni dijelovi tog nalaza i mišljenja glase kako slijedi:

„Nalaz i mišljenje socijalnog radnika

Djevojčica na [razgovor sa socijalnim radnikom] dolazi u pratnji roditelja ... Tijekom razgovora s roditeljima djevojčica u više navrata ulazi u sobu [za razgovore]. Pristaje ostajati nasamo, no u više navrata izlazi van te pitajući da majka bude s njom u sobi. Tijekom razgovora ... navodi da je „tata dirao po [vagini]“ te je rekla „mama da to kaže“ drugih informacija se ne dobiva ...

Nalaz i mišljenje pedijatra

... Spolovilo izvana žensko, čisto, bez iritacija i promjene boje... Dogovoren pregled kod ... (ginekologa) ... 30.06.2014. godine.

Nalaz i mišljenje psihologa

Djevojčica dolazi ... u pratnji roditelja ... Djevojčica se ovdje odvađa od roditelja i ostaje na samo s ispitivačem, no, u više navrata izlazi van iz prostorije, provjeravajući gdje su roditelji što čini i kada su roditelji u prostoriji dok je ona s pratnjom u hodniku ... Kao razlog dolaska navodi kako joj je majka rekla da joj je otac „napravio nešto loše, dirao po [vagini]“, radi čega je majka „čuva od tate, ne da priđem bliže k njemu“. O razlogu dolaska ne navodi detalje ...

Zaključno ... [djevojčica] odrasta u obitelji roditelja koji su u procesu separacije, te njihovom narušenom odnosu svjedoči i sama djevojčica, koja je izložena i negativnom atribuiranju drugog roditelja od strane majke što predstavlja pritisak po samu djevojčicu ... Tijekom razgovora navodi kao razlog dolaska neadekvatno postupanje oca, međutim uz poteškoće detaljiziranja. Psihologijskom obradom se ne dobivaju znakovi koji ih potvrđuju ...

Nalaz i mišljenje psihijatra

... Od djevojčice se dobiju podaci da živi s mamom, da je tata prije bio jako dobar, da je sada jako zločest i bezobrazan prema njoj, navodi da ju je „dirao po [vagini]“. Djevojčica spontano, bez imalo nelagode govori o navodnim očevim postupcima ... Nadalje se dobije podatak da joj je mama rekla da to ispriča ...

Psihički profil: ... verbalni kontakt se uspostavlja navodi kako je imala iskustvo spolnog zlostavljanja od strane oca, ali bez nelagode, bez adekvatne afektivne pratnje ...

Psihijatrijskom obradom nisu dobiveni znakovi koji bi jasno upućivali na doživljeno spolno zlostavljanje (afektivna neadekvatnost), ali i se ne može isključiti mogućnost indukcije djevojčice, što predstavlja rizik za emocionalno zlostavljanje.

Mišljenje multidisciplinarnog tima

Djevojčica je uključena u multidisciplinarnu obradu prema uputi nadležnog Centra i policije radi sumnje na zlostavljanje od strane oca ...

Tijekom obrade od djevojčice nisu dobiveni znakovi koji bi jasno upućivali na doživljeno spolno zlostavljanje. Djevojčica ne opisuje kontekstualne karakteristike situacije, afektivna pratnja nije adekvatna verbalno iznesenom sadržaju. Primjetni su elementi koji ukazuju na pritisak od strane majke i ne može se isključiti mogućnost indukcije djevojčice, što predstavlja rizik za emocionalno zlostavljanje.

Obzirom na obiteljsku klimu ispunjenu sukobima i odnos roditelja, dobivene heteroanamnestičke podatke, te različite informacije koje daju roditelji kao i majčinu preplavljenost vlastitim doživljajima nepovjerenja prema ocu djevojčice, otežana je valorizacija mogućeg neadekvatnog postupanja od strane oca.

...

Za djevojčicu se preporuča uključivanje u supportivno praćenje njenog daljnjeg razvoja, a [također se preporučuje] za roditelje savjetodavni rad i pomoć obitelji kroz mjeru nadzora nad roditeljskom skrbi u cilju osiguranja djevojčici sigurnih i stabilnih uvjeta odrastanja.“

23. Dana 15. srpnja 2014. C je pokrenuo sudski postupak protiv A tražeći da mu se B povjeri na čuvanje i odgoj.

24. Dana 6. kolovoza 2014. policija je poslala posebno izvješće Državnom odvjetništvu u Z koje je sadržavalo sve razgovore i izvješća prikupljene do tog trenutka.

25. Dana 11. kolovoza 2014. policija u Y obavila je obavijesni razgovor s C-om. Porekao je da je seksualno zlostavljao B te je naveo da ju je A fizički kažnjavala, zbog čega je podnio kaznenu prijavu.

26. Istog dana, policija je zatražila od Centra za socijalnu skrb u Y da joj hitno pošalje obiteljsku anamnezu i sve dostupne informacije o obitelji A i C-a.

27. Dana 13. kolovoza 2014. Općinski sud u Y donio je privremenu mjeru kojom je A omogućio „ostvarivanje svih roditeljskih prava“ nad B zbog optužbi o seksualnom zlostavljanju protiv C-a.

28. Istog dana, Centar je upitao Polikliniku je li B bila uključena u bilo kakve tretmane podrške i praćenja nakon multidisciplinarnog obrade.

29. Dana 20. kolovoza 2014. policija u Y obavila je obavijesne razgovore s C-ovim roditeljima, tetkom i šurjakom. Roditelji nisu svjedočili nikakvim slučajevima seksualnog zlostavljanja B od strane C-a, ali oboje su opisali slučajevima fizičkog zlostavljanja B od strane A. Tetka i šurjak od A su saznali za navodno seksualno zlostavljanje B od strane C, ali nisu svjedočili takvim slučajevima.

30. Dana 22. kolovoza 2014. policija u Y C-u je oduzela USB uređaj.

31. Dana 25. kolovoza 2014. A-ina majka obratila se policiji u Y i izrazila zabrinutost zbog susreta između B i C koji je za 28. kolovoza 2014. godine odredio Centar za socijalnu skrb u Y. Izjavila je da se na spomen susreta s C-om B bacila na pod i počela plakati i biti agresivna prema igračkama, kućnim

ljubimcima i rođacima. Također je opisala pretjerano seksualizirano ponašanje B.

32. Dana 27. kolovoza 2014. Centar za socijalnu skrb u Y odredio je mjeru zaštite djeteta „nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi“ u odnosu na A i C-a.

33. Dana 2. rujna 2014. policija u Y dostavila je Državnom odvjetništvu u Z još jedno posebno izvješće o mjerama poduzetim nakon što je A podnijela kaznenu prijavu.

34. Dana 5. rujna 2014. Centar za socijalnu skrb u Y poslao je Općinskom sudu u Y svoje izvješće o A, B i C-u. Predložio je da se skrb o B privremeno dodijeli A.

35. Dana 19. rujna 2014. Općinski sud u Y povjerio je B na čuvanje i odgoj A i odredio da se susreti i druženje C-a i B odvijaju između 16.00 i 18.00 sati svaki utorak.

36. Dana 6. listopada 2014. policija u Y obavila je obavijesni razgovor s B-inom dadiljom koja je opisala slučajeve seksualiziranog ponašanja B. Istog dana, policija je dostavila Državnom odvjetništvu u Z još jedno posebno izvješće o mjerama poduzetim nakon što je A podnijela kaznenu prijavu.

37. Dana 10. listopada 2014. A je zatražila od Državnog odvjetništva u Z da sasluša daljnje svjedoke u predmetu.

38. Dana 30. listopada 2014. Državno odvjetništvo naložilo je pregled B od strane defektologa te, zajedno s nadležnim centrom za socijalnu skrb, utvrđivanje rezultata mjere zaštite djeteta (vidi stavak 32 u prethodnom tekstu) u cilju zaštite najboljeg interesa B.

39. Dana 14. studenog 2014. Državno odvjetništvo zatražilo je od Poliklinike A.B.R., u čiji je tretman B bila uključena, da dostavi svoju ocjenu o tome je li B zlostavljana od strane nekog od roditelja, s ciljem pružanja kaznenopravne zaštite B.

40. Dana 17. studenog 2014. A je dostavila Državnom odvjetništvu nalaz od 10. studenog 2014., koji je izdala psihijatrica Z.K, zaposlena u Klinici P, u koju je A odvela B na drugu obradu. Mjerodavni dio tog nalaza glasi kako slijedi:

„... U crtežu obitelji oca navodi kao zločestog koji radi stvari koje se ne smiju. Opisuje da ju je otac kako navodi tri puta štipkao po spolovilu i stražnjici, navodi da ju je skinuo do gola, da mu je rekla da to ne radi a da je tata odgovorio svaki puta „boli me briga.“ Navodi i da ju je jedino tata znao poljubiti u usta ali da to više ne čini. Navodi da s nikime više nije imala slična iskustva. Majka u pratnji navodi da djevojčica ima pretjerano seksualizirano ponašanje u smislu da želi ljubiti druge ljude u usta ([dadilje], majku, ujaka). Majka navodi da djevojčica želi dirati ljude po stražnjici, gura rukicu u gačice pa ljudima u usta, da je mački gurnula prstić ispod repa u rupu a djevojčica negira da se toga sjeća.

...

Pri pregledu djevojčica pokušava ostvariti i djelomice neobičan tjelesni kontakt i s ispitivačem koji piše nalaz, na način da prekida igru s igračkama dolazi iza leđa i

pokušava zagrliti liječnika za gornji dio ruke i nasloniti glavu. Ponašanje se registrira kao neadekvatno u aktualnoj situaciji.

Preporuke

Za djevojčicu se savjetuje psihoterapijsko praćenje koje aktualno ostvaruje ... u Poliklinici ABR. Zbog ukupne topike i aktualnih sudskih procesa preporučam redovito izdavati dokumentaciju i surađivati s oba roditelja po nahođenju psihoterapeuta koji vodi dijete. Za rasvjetljavanje forenzičkih pitanja zbog kompliciranog statusa djevojčice i cjelokupne povijesti „slučaja“ bilo bi potrebno učiniti vještačenje koje bi jedino moglo u dostatnoj mjeri rasvijetliti psihijatrijske i psihološke karakteristike oba roditelja i njihovu uzročnopsljudičnu vezu sa ponašanjem djevojčice, te pristnost eventualno manipulacije djetetom. Nema stručnog opravdanja ...dvostruka psihoterapija, kod dva psihoterapeuta ...“

41. Dana 17. studenog 2014. A-ina odvjetnica zatražila je od Državnog odvjetništva u Z da odredi forenzičko vještačenje u odnosu na B.

42. Kao odgovor na dopis Državnog odvjetništva od 14. studenog 2014., dana 3. prosinca 2014. Poliklinika A.B.R. dostavila je svoj psihološki nalaz i mišljenje od 1. prosinca 2014. godine, koje je pripremila psihologinja Z.G. Mjerodavni dio tog izvješća glasi kako slijedi:

„1. Kod djeteta je uočena nedistanciranost i erotizirana bliskost sa nepoznatim osobama. Na osnovu zapažene igre i crteža (u prilogu) te podataka koje iznosa oba roditelja, može se zaključiti da kod djeteta postoji prematurni interes u vezi spolnosti koji se stalno repetira, pa ga stoga ne možemo smatrati ponašanjem koje je primjereno dobi [djeteta], već ga smatramo ponašanjem koje ukazuje na [postojanje traume].

2. Nesumnjivo je da je dijete emocionalno i socijalno zanemareno zbog intenzivnog sukoba roditelja u dužem vremenskom razdoblju. Zanemarivanje je do te mjere intenzivno, da su za njega odgovorna oba roditelja. Teško je razlučiti do koje mjere i na koji način je takav roditeljski pristup utjecao na viđeno ponašanje kod [djeteta], a to je prematurni i intenzivni interes za spolnost i ponašanje vezano uz spolnost.

3. Smatram stoga da je dijete osim što je odgojno i emocionalno zanemareno bilo izloženo neprimjerenim sadržajima ili/i postupcima sa seksualnom konotacijom od strane neke odrasle osobe.

4. U vrijeme obrade dijete nije bilo testibilno, te se nisu mogle provesti projektivne tehnike koje bi bolje pojasnile utjecaj oba roditelja na viđeno ponašanje.

5. Prije odluke suda o tome koji će od roditelja biti podobniji za odgoj i skrb [djeteta] potrebno je učiniti vještačenje na podobnost roditelja za odgoj i skrb mld. djeteta.

6. Dijete bi svakako trebalo [primati] intenzivnu terapiju, kako bi se ublažile ili uklonile smetnje na emocionalnom i socijalnom planu.“

43. Istog dana viša stručna savjetnica Državnog odvjetništva u Z izdala je izvješće o predmetu podnositeljica zahtjeva, čiji mjerodavni dio glasi kako slijedi:

„... djevojčica [je] od strane majke bila uključivana u razne psihološke i psihijatrijske institucije pa se dobiva dojam da majka, kako bi ustrajala u svojim optužbama, obilazi razne stručnjake i ustanove i kad ne dobije potvrdu za svoje optužbe odlazi u drugu instituciju. Tako je djevojčica do sada bila uključivana u tretman Centra za socijalnu skrb, [polikliniku, kliniku P], i sada je u tretmanu Poliklinike A.B.R.

Iz nalaza i mišljenja svih institucija proizlazi da djevojčica jest neprimjernog erotiziranog ponašanja, no nije utvrđeno da bi takvo ponašanje iskazivala zbog spolnog zlostavljanja oca. Iz nalaza i mišljenja Poliklinike ... utvrđeno je da nisu dobiveni znakovi koji bi jasno upućivali na doživljeno spolno zlostavljanje jer djevojčice ne opisuje kontekstualne karakteristične situacije i [afektivno ponašanje] nije u skladu sa verbalno iznesenim sadržajem. Ali su s druge strane uočeni elementi [od strane Poliklinike] koji ukazuju na pritisak majke zbog kojeg se ne može isključiti indukcija djevojčice a što je oblik emocionalnog zlostavljanja.

...

Općenito se može zaključiti da su odnosi između bivših supružnika teško narušeni a dijete je bilo prepušteno dadiljama te ni sa jednim roditeljem dijete nije ostvarilo primarnu povezanost. Iako dijete iskazuje erotizirana ponašanja neprimjerena za dob, toliko je očita indukcija djevojčice od strane majke te njeno odvođenje po raznim institucijama i psihijatrima da se više ne može sa sigurnošću utvrditi bilo kakva vjerodostojnost djetetovog iskaza. Majka takvim ponašanjem još više djevojčicu vraća u regresiju i emocionalnu traumu te iako je upozorena na navedeno, stručnjake ignorira. Dobiva se dojam da obilazi institucije sve dok ne dobije potvrdu za svoje optužbe. Kad joj stručnjaci ukažu na njene propuste postaje verbalno agresivna. S druge strane otac se distancira, anksiozan je i depresivan i zapravo u odgoju sudjeluje pasivno, djevojčici ne postavlja granice koja u odnosu na njega nema distancu i ponašanje primjerno za njenu razvojnu dob u određenoj situaciji.

Uokvireno, ponašanje oba roditelja i njihov teško narušen odnos kao i sukobi koji se prelamaju na djevojčici i nastavaju kroz institucije teško ugrožava djetetov daljnji emocionalni, kognitivni i socijalni razvoj a regresija je već sada uočena i nastavlja se u negativnom smislu. Smatram da su za ovakvo stanje djevojčice oba roditelja odgovorna. Smatram da bi oba roditelja trebala biti uključena u psihoterapijski tretman što im je i sugerirano, no ni jedan se do sada nije uključio u bilo kakav stručni tretman niti je zatražio pomoć, bitno je da se djevojčica odvođa kod raznih stručnjaka od institucije do institucije da je već u tim ustanovama toliko udomaćena da svoje ponašanje već i podešava pa se od djevojčice više i ne može dobiti vjerodostojan iskaz.

...“

44. Dana 31. prosinca 2014. Državno odvjetništvo u Z obavijestilo je A i njezinu odvjetnicu da je predmet zaključen. Mjerodavni dio dopisa koji im je poslan glasi:

„... nakon pažljivog proučavanja ... dokumentacije ..., iako je nedvojbeno utvrđeno da mlt. B pokazuje erotizirano ponašanje neprimjereno za svoju dob, nisu utvrđene činjenice i okolnosti koje bi jasno ukazivale da je uzrok navedenom ponašanju spolno zlostavljanje mlt. B od strane osumnjičenog C.

Slijedom navedenog, kako u konkretnom slučaju nije utvrđen relevantan stupanj osnovanosti sumnje da je C spolno zlostavljao mlt. B, niti su u opisanom postupanju osumnjičenika utvrđena obilježja kojeg drugog kaznenog djela za koje se kazneni progon poduzima po službenoj dužnosti, to nema osnove za daljnje nadležno postupanje ovog državnog odvjetništva [u predmetu].“

45. Dana 30. siječnja 2015. Državno odvjetništvo u Z donijelo je službenu odluku da ne poduzima kazneni progon. U odluci su detaljno opisani svi prikupljeni dokazi. Mjerodavni dio zaključka te odluke glasi:

„Analizirajući i cijeneći navode kaznene prijave, dokumentaciju pribavljenu tijekom izvida kao i dokumentaciju dostavljenu od strane podnositeljice prijave ... [u]tvrđeno je i da na tijelu i spolovilu djeteta B nema znakova starih niti svježih ozljeda ... da dijete B pokazuje prematurni interes za spolnost i erotizirano ponašanje neprimjereno za svoju dob te da bi i oba roditelja trebalo uključiti u odgovarajući psihoterapijski tretman. Da dijete B pokazuje erotizirano ponašanje neprimjereno za svoju dob, osim iz obavijesnih razgovora sa podnositeljicom prijave A, [djetetovom bakom s majčine strane, bratom i sestrama A], D i E, proizlazi i iz mišljenja stručnih osoba raznih ustanova ... Međutim, iako iz nalaza i mišljenja Poliklinike A.B.R. ... proizlazi da je dijete bilo izloženo neprimjerenim sadržajima i/ili postupcima sa seksualnom konotacijom od strane neke odrasle osobe, činjenica je da niti jedna od čak četiri prethodno navedene institucije u čijem tretmanu je do sada dijete bilo, pa tako niti Poliklinika A.B.R., nije utvrdila da bi uzrok takvom erotiziranom ponašanju ... bilo upravo spolno zlostavljanje od strane oca C. Iz nalaza i mišljenja multidisciplinarnog tima Poliklinike ... proizlazi kako nisu dobiveni znakovi koji bi jasno upućivali na doživljeno spolno zlostavljanje, ali su, sa druge strane, uočeni elementi koji ukazuju na pritisak majke zbog čega se ne može isključiti mogućnost indukcije djevojčice ... što predstavlja emocionalno zlostavljanje. Štoviše, takvi elementi pritiska majke na dijete, uočeni su i od strane drugih stručnih osoba ... [U]tvrđeno je da majka, koja je dobro upućena i informirana o načinu rada i opservaciji djece koja su spolno zlostavljana, svojim ponašanjem dijete navodi na izjave koje su često kontradiktorne i neistinite, iz kojega se razloga više niti ne može dobiti vjerodostojan iskaz djeteta.“

U odluci se zatim zaključuje da, uzimajući u obzir sve činjenice i okolnosti, nije bilo moguće zaključiti da je C počinio bilo kakvo kazneno djelo za koje se kazneni progon poduzima po službenoj dužnosti. A je također obaviještena da može podnijeti prijedlog radi provođenja dokaznih radnji sucu istrage nadležnog županijskog suda u roku od osam dana.

46. A je postupila prema toj uputi 26. veljače 2015. godine podnošenjem zahtjeva sucu istrage Županijskog suda u Z, tražeći provođenje dokaznih radnji u pogledu optužbe o seksualnom zlostavljanju B od strane oca.

47. A je podnijela i ustavnu tužbu protiv odluke Državnog odvjetništva u Z od 30. siječnja 2015. godine. Ustavni je sud odbacio je 28. travnja 2015. godine uz obrazloženje da osporena odluka ne predstavlja akt kojim je „nadležni sud meritorno odlučio o pravu ili obvezi ili optužbi zbog kažnjivog djela podnositeljice“.

48. Dana 30. listopada 2015. sutkinja istrage Županijskog suda u Z odbila je A-in zahtjev za provođenje dokaznih radnji (vidi stavak 46 u prethodnom tekstu) na temelju činjenice da nije ispunjen zahtjev postojanja osnovane sumnje protiv C-a. A-inu žalbu protiv te odluke odbilo je izvanraspravno vijeće istog suda 8. prosinca 2015. godine.

F. Daljnji razvoj događaja

49. Dana 27. kolovoza 2014. Centar je odredio tri mjere zaštite prava B: nadzor nad roditeljskom skrbi u odnosu na oba roditelja, nadzor nad susretima i druženjem B i C-a i pružanje stručne pomoći i potpore u ostvarivanju roditeljske skrbi.

50. Mjera nadzora nad roditeljskom skrbi provodila se u odnosu na oba roditelja u razdoblju od 30. kolovoza 2014. do 29. veljače 2016. godine. Imenovana je psihologinja koja je pratila način na koji se provodi roditeljska skrb te je pružala stručne savjete roditeljima o načinu smanjenja napetosti među njima. Centru su dostavljana mjesečna izvješća.

51. Mjera nadzora nad susretima i druženjem B i C-a određena je 2. rujna 2016. godine. Voditeljica nadzora dostavlja mjesečna izvješća Centru.

52. Mjera pružanja stručne pomoći određena je u odnosu na oba roditelja 30. rujna 2016. godine. Imenovan je pedagoški stručnjak za pružanje pomoći A u izvršavanju roditeljske skrbi nad B.

53. Dokumenti koje su dostavile stranke ukazuju na sljedeće:

54. B i dalje posjećuje psihijatra.

55. Dana 28. kolovoza 2014. u Centru je održan susret s psihologinjom radi obavještanja roditelja o mjeri nadzora nad roditeljskom skrbi. Dogovoreno je da će psihologinja posjećivati majku jednom svaka dva tjedna i da će otac također viđati B svaki drugi tjedan u prisutnosti psihologinje. Iz izvješća psihologinje proizlazi da se ti susreti održavaju redovito.

56. Psihologinja je također uspostavila kontakt i savjetovala se s psihijatrom u čiji je tretman B uključena, relevantne stručnjake iz vrtića i škole koje B pohađa te psihologinje u čiji je tretman C uključen.

57. Dana 13. kolovoza 2014. Općinski sud u Z naložio je da se susreti i druženje B i C-a održavaju svakog utorka poslijepodne tijekom dva sata, pod nadzorom socijalne radnice. Čini se da se postupa po tom nalogu.

58. A je na vlastitu inicijativu prisustvovala savjetovanju za samohrane roditelje.

59. Detaljna izvješća bila su podnesena Centru nakon svakog susreta s roditeljima, o susretima i druženju B i C-a i članova njegove obitelji i o susretima s B. Iz izvješća proizlazi da su B i C u dobrom odnosu i da A inzistira na tome da ne komunicira s C-om.

D. Ostali postupci

60. Nekoliko postupaka u vezi roditeljske skrbi nad B i pravima C-a na susrete i druženje vodilo se pred nacionalnim vlastima u relevantno vrijeme.

61. Dana 7. svibnja 2018. općinski sud odlučio je o roditeljskoj skrbi C-a nad B, utvrdivši da je u najboljem interesu djeteta da živi s ocem.

II. DOMAĆE PRAVO

B. Kazneni zakon

62. Spolna zlorporaba djeteta mlađeg od petnaest godina (članak 158.), zadovoljenje pohote pred djetetom mlađim od petnaest godina (članak 160.)

i upoznavanje djece s pornografijom (članak 164.) predstavljaju kaznena djela na temelju Kaznenog zakona (Narodne novine br. 125/2011 i 144/2012).

B. Zakon o kaznenom postupku

63. Mjerodavnim odredbama Zakona o kaznenom postupku (Narodne novine br. 152/2008, 76/2009, 80/2011, 121/2011, 91/2012, 143/2012, 56/2013 i 145/2013) u relevantno vrijeme bilo je propisano kako slijedi:

Članak 2.

„(1) Kazneni postupak se provodi na zahtjev ovlaštenog tužitelja. ...

(2) Za djela za koja se kazneni postupak pokreće po službenoj dužnosti ovlaštenu tužitelj je državni odvjetnik, a za djela za koja se kazneni postupak pokreće po privatnoj tužbi ovlaštenu tužitelj je privatni tužitelj.

(3) Ako zakonom nije drukčije propisano, državni odvjetnik je dužan pokrenuti kazneni postupak ako postoji osnovana sumnja da je određena osoba počinila kazneno djelo za koje se kazneni postupak pokreće po službenoj dužnosti, a nema zakonskih smetnji za progon te osobe.

(4) Ako državni odvjetnik ustanovi da nema osnova za pokretanje ili provođenje kaznenog progona, na njegovo mjesto može stupiti oštećenik kao tužitelj uz uvjete određene ovim Zakonom.“

Članak 44.

„(1) Dijete kao žrtva kaznenog djela ima ... pravo na:

1. opunomoćenika na teret proračunskih sredstava, ...
2. pratnju osobe od povjerenja prilikom sudjelovanja u radnjama [koje poduzmu vlasti],
3. tajnost osobnih podataka,
4. isključenje javnosti [iz postupka]

...“

Članak 205.

„(1) [Kaznena] prijava se podnosi nadležnom državnom odvjetniku pisano, usmeno ili drugim sredstvom.

...

(3) Ako je prijava podnesena sudu, policiji ili nenadležnom državnom odvjetniku, oni će prijavu primiti i odmah dostaviti nadležnom državnom odvjetniku ...“

Članak 207.

„(2) O poduzimanju izvida kaznenih djela policija će obavijestiti državnog odvjetnika odmah, a najkasnije u roku od dvadeset četiri sata nakon poduzimanja radnje ...

...

(4) Na temelju provedenih izvida policija ... sastavlja kaznenu prijavu ili izvješće o provedenim izvidima u kojemu navodi dokaze za koje je saznala ...

(5) Ako policija naknadno sazna za nove činjenice [ili] dokaze ... dužna je prikupiti potrebne obavijesti i izvješće o tome odmah dostaviti državnom odvjetniku ...“

Članak 285.

„(1) Oslobođeni su obveze svjedočenja:

...

4. Dijete koje s obzirom na dob i duševnu razvijenost nije sposobno shvatiti značenje prava da ne mora svjedočiti ne može se ispitati kao svjedok, ali se saznanja dobivena od njega putem stručnih osoba, rođaka ili drugih osoba koje su s njim bile u kontaktu mogu koristiti kao dokaz.

...“

C. Zakon o zaštiti od nasilja u obitelji

64. U članku 4. Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji (Narodne novine br. 116/2003), nasilje u obitelji definira se kako slijedi:

„... svaka primjena fizičke sile ili psihičke prisile na integritet osobe; svako drugo postupanje jednog člana obitelji koje može prouzročiti ili izazvati opasnost da će prouzročiti fizičku i psihičku bol; prouzročenje osjećaja straha ili osobne ugroženosti ili povrede dostojanstva; fizički napad bez obzira da li je nastupila tjelesna ozljeda ili ne, verbalni napadi, vrijeđanje, psovanje, nazivanje pogrdnim nazivima i drugi načini grubog uznemiravanja, spolno uznemiravanje; uhođenje i svi drugi načini uznemiravanja; protupravna izolacija ili ograničavanje slobode kretanja ili komuniciranja s trećim osobama; oštećenje ili uništenje imovine ili pokušaj da se to učini.“

D. Obiteljski zakon

65. Mjerodavnim odredbama Obiteljskog zakona (Narodne novine, br. 103/2015) propisano je:

Članak 127.

„(1) Roditelji su dužni i odgovorni štiti prava i dobrobit djeteta.

(2) U slučajevima određenim ovim Zakonom i drugi članovi bliže obitelji imaju dužnosti i odgovornosti iz stavka 1. ovoga članka.

(3) Mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta određuju se roditeljima.

(4) Mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta iz nadležnosti centra za socijalnu skrb mogu se odrediti i osobama kojima je povjerena svakodnevna skrb o djetetu.“

Članak 128.

„Tijelo koje provodi postupak prilikom izbora mjere prikladne za zaštitu prava i dobrobiti djeteta dužno je voditi računa da se odredi ona mjera kojom se najmanje

ograničava pravo roditelja na ostvarivanje skrbi o djetetu, ako je takvom mjerom moguće zaštititi prava i dobrobit djeteta.“

Članak 131.

„Mjere za zaštitu prava i dobrobiti djeteta određuju se na temelju stručne procjene ako se utvrdi da je došlo do povrede djetetovih prava i dobrobiti ili da su prava, dobrobit i razvoj djeteta ugroženi.“

Članak 134.

„Centar za socijalnu skrb može radi zaštite osobnih prava i dobrobiti djeteta odrediti [sljedeće mjere]:

1. žurnu mjeru izdvajanja i smještaja djeteta izvan obitelji
2. upozorenje na pogreške i propuste u ostvarivanju skrbi o djetetu
3. mjeru stručne pomoći i potpore u ostvarivanju skrbi o djetetu i
4. mjeru intenzivne stručne pomoći i nadzora nad ostvarivanjem skrbi o djetetu.“

E. Nacionalna strategija za prava djece u Republici Hrvatskoj

66. Nacionalnu strategiju za prava djece u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2014. do 2020. godine hrvatska je Vlada donijela u rujnu 2014. godine. Utvrđena su četiri glavna cilja: osiguravanje usluga u različitim područjima prilagođenih djeci (kao što su pravosudni sustav, zdravstveni sustav, sustav socijalne skrbi, sustav obrazovanja, sport i kultura), eliminacija svih oblika nasilja nad djecom, osiguravanje poštivanja prava djece u ranjivim situacijama i osiguranje aktivnog sudjelovanja djece.

F. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji

67. Protokol o postupanju u slučaju nasilja u obitelji (dalje u tekstu: „Protokol 1“) donijelo je 2008. godine Ministarstvo obitelji, branitelja i međugeneracijske solidarnosti. U protokolu se upućuje na definiciju nasilja u obitelji navedenu u Zakonu o zaštiti od nasilja u obitelji (vidi stavak 64 ove presude).

68. U pogledu obveza policije, Protokolom 1 propisano je da je u slučaju zaprimanja, na bilo koji način i od bilo koga, dojave o nasilju u obitelji službena osoba dužna obaviti obavijesni razgovor sa žrtvom u odvojenim prostorijama, bez nazočnosti navodnog počinitelja. Ako je žrtva ili svjedok nasilja u obitelji dijete, sve zadatke moraju obaviti specijalizirani policijski službenici za maloljetničku delikvenciju.

69. U pogledu obveza centara za socijalnu skrb, Protokolom 1 propisano je da su ti centri obvezni pomoći žrtvama nasilja u obitelji kod ostvarivanja prava na besplatnu pravnu pomoć, uputiti žrtvu u odgovarajuće savjetovalište i razmotriti je li u najboljem interesu djeteta žrtve nasilja u obitelji da mu se

imenuje poseban skrbnik kako bi njegova prava i interesi bili zaštićeni u kaznenom ili prekršajnom postupku.

G. Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja

70. Protokol o postupanju u slučaju seksualnog nasilja (dalje u tekstu: „Protokol 2“) hrvatska je Vlada donijela 4. rujna 2014. godine. Tim je Protokolom propisano da sve poslove policije, osim hitnih mjera, obavljaju policijski službenici posebno osposobljeni za postupanje u slučajevima seksualnog nasilja i da policija mora upoznati žrtvu s mogućnošću dobivanja stručne pomoći radi zaštite njegovog ili njezinog fizičkog i psihičkog zdravlja. Policija je obvezna o prikupljenim obavijestima odmah obavijestiti državno odvjetništvo.

71. U pogledu obveza centara za socijalnu skrb, Protokolom 2 propisano je da su centri obvezni pomoći žrtvama u ostvarivanju prava na besplatnu pravnu pomoć kao i savjetovanje i psihosocijalnu podršku.

H. Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece

72. Protokol o postupanju u slučaju zlostavljanja i zanemarivanja djece (dalje u tekstu: „Protokol 3“) hrvatska je Vlada donijela u studenom 2014. godine.

73. Protokolom 3 propisano je da je najbolji interes djeteta od primarne važnosti u svim pitanjima obuhvaćenim tim Protokolom. Postupci koje je potrebno poštovati moraju biti učinkoviti kako bi se osiguralo da se djetetu pruži brza i koordinirana zaštita od daljnjeg zlostavljanja, uključujući seksualno zlostavljanje ili zanemarivanje, kao i da mu se pruži odgovarajuća podrška. Sve postupke koje provode državna tijela trebaju obavljati stručnjaci iz relevantnih područja.

74. Centar za socijalnu skrb treba imenovati djetetu posebnog skrbnika kada stručnjaci centra procijene da su interesi roditelja u suprotnosti s djetetovim. Također treba uputiti roditelja da potraži usluge savjetovanja ili uključiti dijete u odgovarajuće oblike psihosocijalne pomoći, rehabilitacijskih programa i drugih vrsta stručne pomoći i podrške. Centar za socijalnu skrb obvezan je i pružiti informacije roditelju o postupku koji se vodi, planiranim aktivnostima i njihovim mogućim posljedicama i pravima djeteta. Obvezan je i surađivati s drugim tijelima i ustanovama koji sudjeluju u konzultacijskim sastancima i organiziraju ih radi dogovora koordiniranog postupanja kako bi se djetetu pružila odgovarajuća pomoć, podrška i tretman, a dijete zaštitilo od dodatnih trauma, te spriječilo višestruko ispitivanje ili pregledi djeteta.

75. Zdravstvene ustanove obvezne su osigurati suradnju primjenom pristupa multidisciplinarnog timskog rada kako bi se izbjeglo ponavljanje traumatičnog doživljaja.

III. PRAVO EUROPSKE UNIJE

76. Direktivom Europskog parlamenta i Vijeća (2012/29/EU) od 25. listopada 2012. uspostavljeni su minimalni standardi za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela. Mjerodavnim dijelom te Direktive, koja se trebala prenijeti u nacionalna zakonodavstva država članica Europske unije do 16. studenog 2015. godine, predviđeno je kako slijedi:

Članak 1. Ciljevi

„2. Države članice osiguravaju da se pri primjeni ove Direktive, u slučaju kada je žrtva djeteta, prvenstveno uzimaju u obzir interesi djeteta, a procjenjuju se od slučaja do slučaja. Mora prevladavati pristup prilagođen djetetu, pri kojem se uzima u obzir djetetova dob, zrelost, stavovi, potrebe i brige. Dijete i nositelj roditeljske skrbi ili drugi zakonski zastupnik djeteta, ako ga dijete ima, moraju biti obaviješteni o svim mjerama ili pravima koji su posebno usmjereni na dijete.“

Članak 19.

„Osobu bi trebalo smatrati žrtvom bez obzira na to je li počinitelj identificiran, uhićen, je li protiv njega bio pokrenut kazneni progon ili je osuđen te bez obzira na obiteljski odnos između njih ...“

Članak 20. – Pravo na zaštitu žrtava tijekom istraga u kaznenom postupku

„Ne dovodeći u pitanje prava na obranu i u skladu s pravilima o sudskoj diskreciji, države članice tijekom istraga u kaznenom postupku osiguravaju:

(a) da se saslušanja žrtava provode bez neopravdane odgode nakon prijavljivanja kaznenog djela nadležnom tijelu;

(b) da se broj saslušanja žrtava zadrži na najmanjoj mjeri, a da se saslušanja provode samo ako su krajnje neophodna za potrebe istrage u kaznenom postupku;

...

(d) da se medicinske pretrage zadrže na najmanjoj mjeri i provode samo ako su krajnje neophodne u svrhu kaznenog postupka.“

Članak 22.

Pojedinačna procjena žrtava radi utvrđivanja posebnih potreba zaštite

„4. Za potrebe ove Direktive, za djecu kao žrtve predmnijeva se da imaju posebne potrebe zaštite zbog njihove ranjivosti na sekundarnu i ponovljenu viktimizaciju, zastrašivanje i odmazdu. Radi utvrđivanja bi li i u kojoj mjeri djeca imala koristi od posebnih mjera kako su predviđene u člancima 23. i 24., djeca kao žrtve podliježu pojedinačnoj procjeni kako je predviđena u stavku 1. ovog članka.“

Članak 24.**Pravo na zaštitu djece kao žrtava tijekom kaznenog postupka**

„1. Pored mjera predviđenih u članku 23., države članice, ako je žrtva djeteta, osiguravaju sljedeće:

(a) u kaznenom postupku, svi razgovori s djetetom kao žrtvom mogu se audiovizualno snimati i takvi snimljeni razgovori mogu se upotrijebiti kao dokaz u kaznenom postupku;

(b) u istragama u kaznenom postupku i u samom kaznenom postupku, u skladu s položajem žrtava u odgovarajućem kaznenopravnom sustavu, nadležna tijela imenuju posebnog zastupnika za djecu kao žrtve, kada je prema nacionalnom pravu nositeljima roditeljske skrbi zabranjeno zastupanje djeteta kao žrtve zbog sukoba interesa između njih i djeteta kao žrtve ili ako dijete kao žrtvu ne prati obitelj ili ako je ono odvojeno od obitelji;

(c) kada dijete kao žrtva ima pravo na odvjetnika, ono ima pravo na pravni savjet i zastupanje u svoje ime u postupku u kojem postoji ili bi mogao postojati sukob interesa između djeteta kao žrtve i nositelja roditeljske skrbi.

Postupovna pravila za audiovizualna snimanja iz prvog podstavka točke (a) i njihovo korištenje utvrđuju se nacionalnim pravom.“

IV. MEĐUNARODNI INSTRUMENTI**A. Ujedinjeni narodi**

77. Mjerodavne odredbe Konvencije o pravima djeteta, koja je stupila na snagu 2. rujna 1990. godine, glase kako slijedi:

Članak 3.

„1. U svim akcijama koje u svezi s djecom poduzimaju javne ili privatne ustanove socijalne skrbi, sudovi, državna uprava ili zakonodavna tijela, mora se prvenstveno voditi računa o interesima djeteta.

...

Članak 19.

1. Države članice poduzet će sve potrebne zakonodavne, upravne, socijalne i prosvjetne mjere da zaštite dijete od svakog oblika tjelesnog ili duševnog nasilja, povreda ili zloraba, zanemarivanja ili zapuštenosti, zlostavljanja ili iskorištavanja, uključujući spolno zlostavljanje, dok o njemu brine roditelj(i), zakonski skrbnik(ci) ili neka druga odgovorna osoba kojoj je skrb djeteta povjerena.

2. Mjere zaštite po potrebi moraju obuhvatiti djelotvorne postupke uvođenja socijalnih programa za pružanje potrebne pomoći djetetu i onima koji o njemu brinu te za druge oblike prevencije i utvrđivanja, izvješćivanja, ukazivanja, istraživanja, postupanja i praćenja slučajeva zlostavljanja djeteta koji su gore opisani i, bude li potrebno, za uključivanje suda.

Članak 34.

Države stranke obvezuju se da će zaštititi dijete od svakog oblika spolnog izrabljivanja i spolnog zlostavljanja. U tu će svrhu države stranke osobito poduzeti sve nacionalne, bilateralne i multilateralne mjere kako bi spriječile:

- (a) navođenje ili prinuđivanje djeteta na bavljenje bilo kojom nezakonitom spolnom djelatnošću;
- (b) izrabljivačku uporabu djeteta u prostituciji ili kakvoj drugoj nezakonitoj spolnoj djelatnosti;
- (c) izrabljivačku uporabu djeteta u pornografskim predstavama i materijalima.“

B. Vijeće Europe*1. Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja*

78. Ova Konvencija obvezuje stranke da poduzmu potrebne zakonodavne ili druge mjere za suzbijanje svih oblika seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece te kako bi se kaznenopravno sankcionirao određeni namjerni čin. Donesena je u Lanzaroteu 25. listopada 2007., a na snagu je stupila 1. srpnja 2010. godine. U pogledu Hrvatske, ratificirana je 21. rujna 2011., a stupila je na snagu 1. siječnja 2012. godine. Mjerodavni dijelovi glase:

Članak 4. – Načela

„Svaka će stranka usvojiti potrebne zakonodavne ili druge mjere za suzbijanje svih oblika seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja djece te za zaštitu djece.“

Članak 14. – Pomoć žrtvama

„1. Svaka će stranka usvojiti zakonske ili druge mjere potrebne kako bi pomogla žrtvama, kratkoročno i dugoročno, u njihovom fizičkom i psihosocijalnom oporavku. Mjere koje se poduzimaju u skladu s ovim stavkom poklonit će odgovarajuću pozornost stavovima, potrebama i interesima djeteta.

...

4. Svaka će stranka usvojiti zakonske ili druge mjere potrebne kako bi se osiguralo da osobe koje su bliske žrtvi dobiju, gdje je to prikladno, pomoć terapeuta, a posebice hitnu psihološku skrb.“

Poglavlje VI. – Materijalno kazneno pravo**Članak 18. – Seksualno zlostavljanje**

„1. Svaka će stranka usvojiti zakonske ili druge mjere potrebne kako bi se kaznenopravno sankcionirao namjerni čin:

a. sudjelovanja u seksualnim aktivnostima s djetetom koje je, sukladno relevantnim odredbama nacionalnog prava, mlađe od zakonske dobi za seksualne aktivnosti;

...“

Poglavlje VII. – Istraga, kazneni progon i postupovno pravo**Članak 30. – Načela**

„1. Svaka će stranka usvojiti zakonske ili druge mjere potrebne kako bi se osiguralo da istrage i kazneni postupci budu provedeni u najboljem interesu djeteta i poštujući njegova prava.

2. Svaka će stranka usvojiti pristup zaštite žrtava, osiguravajući da istrage i kazneni postupci ne pogoršavaju traumu koju je dijete iskusilo te da odgovor kaznenog pravosuđa bude popraćen pomoću, gdje je to prikladno.

3. Svaka će stranka osigurati da istrage i kazneni postupci budu smatrani prioritetnima te da se provode bez ikakvih neopravdanih odugovlačenja.

...“

Članak 31. – Opće mjere zaštite

„1. Svaka će stranka usvojiti zakonske ili druge mjere potrebne kako bi zaštitila prava i interese žrtava, uključujući njihove posebne potrebe kao svjedoka, u svim fazama istrage i kaznenih postupaka, posebice na način da:

a. ih obavijesti o njihovim pravima i uslugama koje su im na raspolaganju te, osim u slučaju da ne žele primiti takve informacije, o radnjama poduzetim nakon njihove kaznene prijave, optužbama, općem napredovanju istrage ili postupka te o njihovoj ulozi kao i o rezultatu njihovog predmeta;

...

d. im omogućiti odgovarajuće usluge potpore tako da njihova prava i interesi budu na odgovarajući način predstavljeni te uzeti u obzir;

...

g. osigura da se izbjegne kontakt između žrtava i počinitelja u prostorijama suda ili policijskog tijela, osim u slučaju da nadležna tijela utvrde drugačije u najboljem djetetovom interesu ili kada istraga ili postupak zahtijeva takav kontakt.

...

4. Svaka stranka će osigurati mogućnost da pravosudna tijela imenuju posebnog zastupnika za žrtvu kada ona, prema unutarnjem pravu, može imati status stranke u kaznenom postupku i kada nositeljima roditeljske odgovornosti nije dopušteno zastupati dijete u takvim postupcima zbog sukoba interesa između njih i žrtve.

...“

Članak 34. – Istrage

„1. Svaka će stranka usvojiti potrebne mjere kako bi se osiguralo da osobe, jedinice ili službe zadužene za istrage budu specijalizirane za područje suzbijanja seksualnog nasilja i seksualnog zlostavljanja djece ili da osobe prođu izobrazbu u tu svrhu. Takve jedinice ili službe trebaju imati odgovarajuća financijska sredstva.

...“

Članak 35. – Razgovori s djetetom

„1. Svaka će stranka usvojiti zakonodavne ili druge mjere potrebne kako bi se osiguralo da:

- a. se razgovori s djetetom odvijaju bez neopravdanih odugovlačenja nakon što su činjenice prijavljene nadležnim tijelima;
- b. se razgovori s djetetom odvijaju, gdje je to potrebno, u prostorijama uređenim ili prilagođenim u tu svrhu;
- c. razgovore s djetetom provode stručnjaci koji su prošli izobrazbu u tu svrhu;
- d. sve razgovore s djetetom provode iste osobe, ukoliko je to moguće i gdje je to prikladno;
- e. broj razgovora bude što više moguće ograničen, na onu mjeru koja je potrebna u svrhu kaznenog postupka;
- f. dijete može pratiti njegov zakonski zastupnik ili, gdje je to prikladno, odrasla osoba po njegovom izboru, osim ukoliko je donesena obrazložena odluka o suprotnom, u odnosu na tu osobu.

2. Svaka će stranka usvojiti zakonodavne ili druge mjere potrebne kako bi se osiguralo da svi razgovori sa žrtvom ili, gdje je to prikladno, sa svjedokom djetetom, mogu biti snimani na video vrpcu te da se takvi snimljeni razgovori mogu prihvatiti kao dokaz tijekom sudskog postupka, u skladu s pravilima uređenim unutarnjim pravom.

...“

79. Mjerodavni dio Obrazloženja uz Konvenciju Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja glasi kako slijedi:

Članak 31. – Opće mjere zaštite

...“

227. Stavkom 4. predviđena je situaciju u slučajevima seksualnog zlostavljanja u obitelji u kojoj su nositelji roditeljske odgovornosti, koji su odgovorni za obranu djetetovih interesa, na neki način uključeni u postupak u kojem je dijete žrtva (kada postoji „sukob interesa“). U takvim slučajevima, ovom je odredbom osigurana mogućnost da dijete u sudskim postupcima zastupa posebni zastupnik kojeg imenuju pravosudna tijela. To može biti slučaj, primjerice, kada su nositelji roditeljske odgovornosti počinitelji ili zajednički počinitelji kaznenog djela ili je priroda njihovog odnosa s počiniteljem takva da se ne može očekivati da nepristrano brane interese djeteta žrtve.

...“

Članak 35. – Razgovori s djetetom

„236. Ova se odredba odnosi na razgovore s djetetom i tijekom istraga i tijekom sudskih postupaka. ... Glavna svrha odredbe ista je kao i svrha općenitije opisana u vezi s člankom 30.: zaštita interesa djeteta i osiguranje da dijete ne bude dodatno traumatizirano razgovorima. ...

237. Kako bi se postigli ti ciljevi, člankom 35. određen je skup pravila osmišljenih kako bi se ograničio broj uzastopnih razgovora s djecom, tijekom kojih su prisiljena ponovno proživjeti događaje koje su pretrpjela, i kako bi se omogućilo da s njima razgovaraju iste osobe koje su prošle izobrazbu u tu svrhu, u prikladnim prostorijama i okruženju u kojem se osjećaju sigurnima...

238. Stavkom 2. predviđeno je da razgovori s djetetom žrtvom, ili kada je primjereno, oni sa djetetom svjedokom, mogu biti snimani na video vrpcu kako bi se koristili kao dokaz tijekom kaznenog postupka. Glavni je cilj te odredbe zaštititi djecu od rizika od njihovog dodatnog traumatiziranja. Razgovor snimljen na video vrpcu može se koristiti u različite svrhe, uključujući liječnički pregled i terapijske usluge, čime se pridonosi postizanju cilja ograničenja broja razgovora u najvećoj mogućoj mjeri. Iz te su odredbe razvidne prakse uspješno razvijene u posljednjih nekoliko godina u brojnim zemljama.

...“

80. Odbor država Stranaka Konvencije o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (Lanzarotski odbor) donio je 1. izvješće o provedbi u pogledu zaštite djece od seksualnog zlostavljanja unutar kruga povjerenja dana 4. prosinca 2015. Mjerodavni dijelovi tog izvješća glase kako slijedi:

„III. NAJBOLJI INTERES DJETETA I KAZNENI POSTUPAK PRILAGOĐEN DJECI

77. Seksualno zlostavljanje djeteta obično je vrlo intiman i potajan čin... Ključnu ulogu u pravnoj i terapijskoj intervenciji ima djetetova sposobnost i spremnost da prijavi svoju viktimizaciju, što predstavlja najvrjedniji izvor informacija te se upravo na tome može temeljiti cijeli predmet.

78. U tom je pogledu ključno izbjeći negativne posljedice koje proizlaze iz neprimjerenih i ponovljenih tehnika razgovora i prostora koji negativno utječu na dijete, a u kojima se ti razgovori mogu održavati. Kako bi se zajamčila prava i najbolji interesi djece žrtava seksualnog zlostavljanja, vlasti moraju prepoznati da moraju djelovati zajednički, ne samo kao vlada ili pravosudni sustav, već svi zajedno kao društvo. Zajedničko djelovanje znači provođenje mjera zaštite djece koje nisu ograničene na pojedinačne radnje... već koje su uistinu usmjerene na djecu i koje su sveobuhvatne u pogledu prevencije, intervencije i rehabilitacije. Stoga je od ključne važnosti interdisciplinarni i međuresorni pristup koji primjenjuju svi različiti subjekti u društvu čiji je zadatak da izvršavaju te zadatke.

...

III.5 Članak 31. stavak 4.: Imenovanje posebnog zastupnika za žrtvu od strane pravosudnih tijela kako bi se izbjegao sukob interesa između nositelja roditeljske odgovornosti i žrtve

125. S obzirom na to da je razina obiteljske potpore jedan od najvažnijih čimbenika za predviđanje mjere u kojoj se dijete može prilagoditi nakon otkrivanja, obiteljska potpora može biti ozbiljno narušena kada je navodni počinitelj dio obiteljskog okruženja djeteta. U Belgiji i Hrvatskoj, kao poseban zastupnik često se imenuje roditelj koji nije počinio protupravno djelo ako je to u najboljem interesu djeteta. Međutim, iako se tom mogućnošću može osigurati vrijedna emocionalna podrška budućoj dobrobiti djeteta, ona može i dovesti do sukoba interesa s djetetom, posebice ako kod roditelja koji nije počinio protupravno djelo postoji emocionalni ulog.

...“

2. *Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji*

81. Konvencija je donesena u Istanbulu 11. svibnja 2011. godine, a stupila je na snagu 1. kolovoza 2014. godine. Hrvatska ju je potpisala 22. siječnja 2013., ratificirala ju je 12. lipnja 2018., a stupila je na snagu 1. listopada 2018. godine. Mjerodavni dio glasi:

Poglavlje IV. – Zaštita i potpora

Članak 18. – Opće obveze

„1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere za zaštitu svih žrtava od bilo kojih daljnjih djela nasilja.

2. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere, u skladu s unutarnjim pravom, kako bi osigurale postojanje odgovarajućih mehanizama za učinkovitu suradnju svih nadležnih državnih tijela, uključujući sudstvo, državne odvjetnike, tijela nadležna za provedbu zakona, lokalna i regionalna tijela, kao i nevladine organizacije i druge nadležne organizacije i subjekte, u zaštiti i pružanju potpore žrtvama i svjedocima svih oblika nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije, uključujući i upućivanje na opće i specijalizirane službe za pružanje potpore kao što je navedeno u člancima 20. i 22. ove Konvencije.

3. Stranke će osigurati da mjere poduzete u skladu s ovim poglavljem:

– budu utemeljene na razumijevanju rodno utemeljenog nasilja nad ženama i nasilja u obitelji i da su usredotočene na ljudska prava i sigurnost žrtve;

– budu utemeljene na sveobuhvatnom pristupu koji uzima u obzir odnose između žrtava, počinitelja, djece i njihovoga šireg društvenog okruženja;

– budu usmjerene na izbjegavanje sekundarne viktimizacije;

...

– omogućuju smještanje, kad je to primjereno, većeg broja službi za zaštitu i pružanje potpore u istim prostorima;

– rješavaju specifične potrebe ranjivih osoba, uključujući i djecu žrtve, i da im budu dostupne.

4. Pružanje usluga ne smije ovisiti o spremnosti žrtve da podnese optužbu ili svjedoči protiv bilo kojeg počinitelja.

5. Stranke će poduzeti odgovarajuće mjere za pružanje konzularne i druge zaštite i potpore svojim državljanima i drugim žrtvama koje imaju pravo na takvu zaštitu u skladu sa svojim obvezama prema međunarodnom pravu.“

Članak 19. – Informacije

„Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da žrtve prime odgovarajuće i pravovremene informacije o dostupnim uslugama potpore i pravnim mjerama na jeziku koji razumiju.“

Poglavlje VI. – Istraga, kazneni progon, postupovno pravo i zaštitne mjere**Članak 49. – Opće obveze**

„1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da se istrage i sudski postupci u vezi sa svim oblicima nasilja obuhvaćenih područjem primjene ove Konvencije provode bez nepotrebnih odgađanja uzimajući u obzir prava žrtve tijekom svih stadija kaznenog postupka.

...“

Članak 50. – Trenutni odgovor, sprečavanje i zaštita

„1. Stranke će poduzeti potrebne zakonodavne ili druge mjere kako bi osigurale da tijela odgovorna za provedbu zakona žurno odgovore na sve oblike nasilja obuhvaćene područjem primjene ove Konvencije te da na odgovarajući način pruže žrtvama primjerenu i trenutnu zaštitu.

...“

Članak 56. – Mjere zaštite

„...“

2. Djetetu žrtvi i djetetu svjedoku nasilja nad ženama i nasilja u obitelji osigurat će se, kad je primjereno, posebne mjere zaštite uzimajući u obzir najbolje interese djeteta.“

3. Preporuka Odbora ministara o pomoći žrtvama kaznenih djela

82. Mjerodavni dio Preporuke Rec (2006) 8 Odbora ministara državama članicama o pomoći žrtvama kaznenih djela, koju je Odbor ministara donio 14. lipnja 2006. godine na 967. sastanku zamjenika ministara, glasi kako slijedi:

1. Definicije

„1.3. Sekundarna viktimizacija znači viktimizacija koja se ne događa kao izravan rezultat kaznenog čina, već u okviru odgovora institucija i pojedinaca u odnosu na žrtvu.“

2. Načela

„2.1. Države bi trebale osigurati učinkovito priznavanje i poštovanje prava žrtava u pogledu njihovih ljudskih prava; posebice trebaju poštovati sigurnost, dostojanstvo, privatni i obiteljski život žrtava i prepoznati negativne učinke kaznenih djela na žrtve.

2.3. Pružanje ovih usluga i mjera ne smije ovisiti o utvrđivanju identiteta, uhićenju, kaznenom progonu ili osudi počinitelja kaznenog čina.“

3. Pomoć

„3.3. Žrtve je potrebno, u najvećoj mogućoj mjeri, zaštititi od sekundarne viktimizacije.

3.4. Države trebaju osigurati da žrtve koje su posebno ranjive, bilo zbog svojih osobina, bilo zbog okolnosti kaznenog djela, mogu iskoristiti posebne mjere koje su najprikladnije za njihovu situaciju.“

10. Zaštita

Zaštita tjelesnog i psihičkog integriteta

„10.1. Države trebaju osigurati zaštitu tjelesnog i psihičkog integriteta žrtve u svim fazama postupka. Posebnu zaštitu mogu trebati žrtve od kojih se može zahtijevati da svjedoče.

10.2. Potrebno poduzeti posebne mjere zaštite za žrtve u opasnosti od zastrašivanja, odmazde ili ponovne viktimizacije.“

14. Koordinacija i suradnja

„14.1. Svaka država treba razviti i održavati koordinirane strategije za promicanje i zaštitu prava i interesa žrtava.

14.2. U tu svrhu svaka država treba osigurati, i na nacionalnoj i na lokalnoj razini, da:

– sve agencije uključene u kazneno pravosuđe, socijalnu skrb i zdravstvo, u institucionalnom, privatnom i volonterskom sektoru, rade zajedno kako bi osigurale pružanje koordiniranog odgovora žrtvama;

...“

4. Pravosuđe prilagođeno djeci

83. Odbor ministara donio je Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci 17. studenog 2010. godine. Mjerodavni dio glasi:

„B. Najbolji interesi djeteta

1. Države članice trebaju jamčiti učinkovitu provedbu prava djece da njihovi najbolji interesi imaju prvenstvo kod razmatranja svih stvari u kojima sudjeluju ili ih pogađaju.

2. Pri ocjeni najboljih interesa djece koja sudjeluju ili su pogođena:

a. njihovim stajalištima i mišljenjima treba dati dužnu težinu;

b. u svako doba trebaju biti poštovana sva druga prava djeteta, kao što je pravo na dostojanstvo, slobodu i jednako postupanje;

c. sve mjerodavne vlasti trebaju imati sveobuhvatan pristup propisno vodeći računa o svim interesima, uključujući psihičku i tjelesnu dobrobit te pravne, socijalne i ekonomske interese djeteta.

3. Najbolji interesi sve djece koja sudjeluju u istom postupku ili predmetu trebaju se ocijeniti zasebno i uravnotežiti radi pomirenja mogućih sukobljenih interesa djece.

4. I dok su sudske vlasti ultimativno nadležne i odgovorne za donošenje konačnih odluka, države članice trebaju, kad je to potrebno, uložiti usklađene napore za uspostavu multidisciplinarnih pristupa radi procjene najboljih interesa djece u postupcima u kojima ona sudjeluju.

C. Dostojanstvo

1. Prema djeci treba postupati s brigom, osjetljivošću, pošteno i s poštovanjem u svakom postupku ili predmetu, s posebnom pozornošću na njihovu osobnu situaciju, dobrobit i konkretne potrebe, kao i uz puno poštovanje njihovog tjelesnog i duševnog integriteta. Tako se prema njima treba postupati bez obzira na način na koji su došla u

kontakt s pravosudnim ili nepravosudnim postupkom, kao i drugim intervencijama i bez obzira na njihov pravni položaj i sposobnost u bilo kojem postupku ili predmetu.

2. Djeca ne smiju biti podvrgnuta mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.

...

2. Pravni savjetnik i zastupanje

37. Djeca trebaju imati pravo da ih u njihovo ime zastupa vlastiti odvjetnik, u slučaju sukoba interesa ili mogućeg sukoba interesa između djeteta i roditelja ili drugih uključenih osoba.

...

42. U predmetima u kojima postoje sukobljeni interesi roditelja i djece, nadležno tijelo treba imenovati skrbnika za poseban slučaj ili nekog drugog neovisnog zastupnika koji će zastupati stajališta i interese djeteta.

43. Primjereno zastupanje i pravo na zastupanje zasebno od roditelja treba djetetu biti zajamčeno, naročito u postupcima u kojima su navodni počinitelji kaznenog djela roditelji, članovi obitelji ili pružatelji skrbi i potpore.

6. Dokazi/iskazi djece

...

68. Kad god je to moguće, treba izbjegavati izravni kontakt, suočenje ili uspostavljanje kontakta između djeteta žrtve ili svjedoka s navodnim počiniteljima, osim na zahtjev djeteta žrtve.

69. Djeca trebaju imati priliku svjedočiti u kaznenim predmetima bez nazočnosti navodnog počinitelja.

V. Promicanje drugih aktivnosti prilagođenih djeci

Države članice treba poticati na:

...

j. uspostavu djeci prilagođenih, međuresornih i interdisciplinarnih centara za djecu žrtve i svjedoke u kojima se mogu obavljati razgovori s djecom, gdje ih se može pregledati po pravilima sudske medicine i sveobuhvatno ih ocijeniti i gdje im odgovarajući stručnjaci mogu pružiti sve bitne terapijske usluge;

...“

PRAVO

I. NAVODNE POVREDE ČLANAKA 3. I 8. KONVENCIJE U ODNOSU NA NAVODE O SEKSUALNOM ZLOSTAVLJANJU B

84. A je u ime B prigovorila da domaće vlasti nisu pravilno odgovorile na navode o seksualnom zlostavljanju B od strane njezinog oca, te da u tom

pogledu nisu imale djelotvorno pravno sredstvo. Pozvale su se na članke 3., 8. i 13. Konvencije.

85. Sud, kao gospodar karakterizacije koja se u domaćem pravu daje činjenicama predmeta, ispitat će ovaj prigovor na temelju članaka 3. i 8. Konvencije. Mjerodavni dijelovi glase:

Članak 3.

„Nitko se ne smije podvrgnuti mučenju, ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.“

Članak 8. stavak 1.

„Svatko ima pravo na poštovanje svoga privatnog i obiteljskog života ...“

A. Dopuštenost

1. Tvrdnje stranaka

86. Vlada je tvrdila da su prigovori na temelju članaka 3. i 8. preuranjeni jer su dva parnična postupka na nacionalnoj razini, oba u odnosu na odlučivanje o ostvarivanju roditeljske skrbi nad B, još uvijek bili u tijeku u relevantno vrijeme.

87. Podnositeljice zahtjeva prigovorile su, tvrdeći da ti postupci nemaju nikakav utjecaj na obveze države na temelju članaka 3. i 8. Konvencije.

2. Ocjena Suda

(a) U pogledu statusa žrtve A

88. Iako Vlada nije uložila prigovore u vezi sa statusom žrtve A, to je pitanje u nadležnosti Suda i Sud ga stoga mora ispitati po službenoj dužnosti (vidi *Buzadji protiv Republike Moldavije* [VV], br. 23755/07, stavak 60., ECHR 2016 (izvadci)).

89. Sud ponavlja da, kako bi mogla podnijeti zahtjev prema članku 34., fizička osoba, nevladina organizacija ili skupina pojedinaca moraju moći tvrditi „da su žrtve povrede ... prava priznatih u ovoj Konvenciji...“. Da bi mogla tvrditi da je žrtva povrede, osoba mora biti izravno pogođena spornom mjerom (vidi *Micallef protiv Malte* [VV], br. 17056/06, stavak 44., ECHR 2009). Taj se kriterij ne smije primjenjivati na krut, mehanički i nefleksibilan način (vidi *Karner protiv Austrije*, br. 40016/98, stavak 25., ECHR 2003-IX).

90. U ovom predmetu, podnositeljice zahtjeva navele su da odgovor nacionalnih vlasti na navode o seksualnom zlostavljanju B od strane njezinog oca nije bio u skladu s obvezama države na temelju članaka 3. i 8. Konvencije. Taj se prigovor odnosi samo na B. A je bila samo zastupnica B u postupku pred nacionalnim vlastima. U ovom predmetu, Sud ne pronalazi nikakve posebne okolnosti koje bi opravdale prihvaćanje statusa žrtve majke.

91. U skladu s tim, ovaj je prigovor, u mjeri u kojoj se odnosi na A, nespojiv *ratione personae* s odredbama Konvencije u smislu članka 35. stavka 3. točke (a) i mora se odbaciti u skladu s člankom 35. stavkom 4.

(b) Je li zahtjev preuranjen

92. Sud ponavlja da se navodne povrede članaka 3. i 8. Konvencije odnose na neodgovarajući odgovor nacionalnih vlasti na navode o seksualnom zlostavljanju djeteta. Sud je presudio da je u takvim okolnostima na državama članicama da osiguraju da su usvojene učinkovite kaznenopravne odredbe (vidi, primjerice, *M.C. protiv Bugarske*, br. 39272/98, stavak 150., ECHR 2003-XII). Zaštita koju pružaju parnični postupak i postupak odlučivanja o roditeljskoj skrbi nije dostatna (vidi *X i Y protiv Nizozemske*, 26. ožujka 1985., stavak 27., Serija A br. 91). Stoga, činjenica da su parnični postupci i postupci odlučivanja o roditeljskoj skrbi na koje upućuje Vlada bili u tijeku u relevantno vrijeme (vidi stavak 86. ove presude) ne znači da je zahtjev preuranjen.

(c) Zaključak u pogledu dopuštenosti

93. Sud primjećuje da ovi prigovori u mjeri u kojoj se odnose na B (dalje u tekstu: „podnositeljica zahtjeva“) nisu očito neosnovani u smislu članka 35. stavka 3. točke (a) Konvencije. Primjećuje i da nisu nedopušteni ni po kojoj drugoj osnovi. Stoga se moraju proglasiti dopuštenima.

B. Osnovanost

1. Tvrđnje stranaka

94. Podnositeljica zahtjeva tvrdila je da kaznenopravni mehanizmi koji postoje u Hrvatskoj u odnosu na navode o seksualnom zlostavljanju djece nisu učinkoviti.

95. Smatrala je da su nacionalne vlasti trebale provesti istrage o sljedeća tri pitanja – je li bila seksualno zlostavljana od strane oca; je li bila seksualno zlostavljana od strane neke druge osobe; i je li bila emocionalno zlostavljana od strane majke.

96. U pogledu istrage o navodnom seksualnom zlostavljanju podnositeljice zahtjeva od strane oca, vlasti nisu žurno djelovale. Prema tome, nakon što je A prijavila seksualno zlostavljanje podnositeljice zahtjeva policiji, podnositeljica nije odvedena ginekologu u roku od sedamdeset i dva sata. Nikakav forenzički intervju nije obavljen kako bi se razjasnilo činjenično stanje predmeta (vidi stavak 41 ove presude). Psihološka i psihijatrijska obrada oca C nije pravilno provedena u posebnoj ustanovi.

97. Nadalje, vlasti nisu učinkovito istražile je li majka emocionalno zlostavljala podnositeljicu zahtjeva i njom manipulirala.

98. Vlasti nijednom nisu istražile mogućnost da je podnositeljicu zahtjeva seksualno zlostavljao netko drugi, iako je psiholog ukazao na takvu mogućnost (vidi stavak 42 ove presude).

99. Nadležne vlasti nisu razmatrale imenovanje posebnog skrbnika za podnositeljicu zahtjeva tijekom dotičnog postupka, iako je bilo očito da ni A ni C nisu bili u mogućnosti zaštititi njezine najbolje interese. U takvim je okolnostima samo poseban skrbnik mogao osigurati da njezini najbolji interesi budu u stvarnosti zaštićeni.

100. Nadalje, u vrijeme kada se u izvješćima stručnjaka ukazivalo na to da je A možda utjecala na podnositeljicu zahtjeva i njom manipulirala, nadležni centar za socijalnu skrb nije izdvojio podnositeljicu zahtjeva od roditelja. Centar nije učinio ništa da spriječi A da stalno mijenja liječnike i psihologe u čijem tretmanu je bila podnositeljica zahtjeva, što je dovelo do njezine sekundarne viktimizacije.

101. Vlada je, oslanjajući se u znatnoj mjeri na pojedinosti činjeničnog stanja predmeta, tvrdila da su vlasti poduzele sve potrebne korake kako bi utvrdile okolnosti navodnog seksualnog zlostavljanja podnositeljice zahtjeva od strane njezinog oca. U pogledu navodnog nedostatka žurnosti u početnim fazama istrage, Vlada je istaknula da je propisani rok od sedamdeset i dva sata za liječnički pregled na koji se pozvala podnositeljica zahtjeva počeo teći od trenutka navodnog spolnog kontakta. Budući da je A obavijestila policiju i centar za socijalnu skrb o navodnom seksualnom zlostavljanju tek nekoliko dana nakon što je podnositeljica zahtjeva posljednji put vidjela C-a, taj rok od 72 sata već je protekao.

102. U pogledu obrade B koju je obavio tim stručnjaka u Poliklinici, a koja je započela tek četiri dana nakon prijave navodnog seksualnog zlostavljanja, Vlada je tvrdila da je taj tim uključivao stručnjake koji su prošli posebnu izobrazbu za tu vrstu razgovora. Podnositeljicu zahtjeva pregledala su četiri člana tog tima, uključujući pedijatra. Članovi tima razgovarali su i s A i C, ali potonji nisu bili prisutni tijekom razgovora s podnositeljicom zahtjeva.

103. Vlada je naglasila da su sve postupke proveli iskusni profesionalci i stručnjaci iz relevantnih područja i da su ti postupci po svojoj prirodi bili primjereni dobi podnositeljice zahtjeva. Što se tiče forenzičkog intervjua, Vlada je ustvrdila da se, s obzirom na mladu dob podnositeljice zahtjeva, takve metode razgovora uglavnom nisu mogle primijeniti na nju u relevantno vrijeme.

104. Istovremeno, počevši već sljedećeg dana nakon što su obaviještene o navodnom zlostavljanju, nadležne vlasti obavile su obavijesne razgovore sa svim osobama koje su mogle imati saznanja o tim događajima. Tijekom izvida koji su uslijedili prikupljeni su i pravilno ocijenjeni svi relevantni dokazi. Činjenica da su vlasti odlučile da neće pokrenuti kazneni progon ne može se smatrati proizvoljnom kao ni posljedicom bilo kakvog propusta s njihove strane.

2. Ocjena Suda

105. Sud je pozvan ispitati prikladnost pravnog okvira kojim se regulira postupanje vlasti u provođenju istrage i procesuiranju slučajeva seksualnog zlostavljanja djece. Pozvan je i ispitati jesu li u kaznenom postupku koji se odnosi na navodni seksualni napad od strane oca protiv podnositeljice zahtjeva, koja je u to vrijeme imala četiri i pol godine, nadležne vlasti provele temeljitu, učinkovitu i brzu istragu, kao i jesu li pružile dostatnu zaštitu prava podnositeljice zahtjeva na poštovanje privatnog života, a posebice njezinog osobnog integriteta s obzirom na njezinu ranjivost zbog mlade dobi i navodnog seksualnog zlostavljanja, prvenstveno vodeći računa o njezinim najboljim interesima. Prema tome, u pitanju nije samo učinkovitost istrage, već navodni nedostatak ili neadekvatnost mjera usmjerenih na zaštitu prava djeteta, koje je navodno bilo žrtva seksualnog zlostavljanja, u kaznenim postupcima (usporedi *Y. protiv Slovenije*, br. 41107/10, stavak 101., ECHR 2015 (izvadci)).

(a) Opća načela

106. S obzirom na prirodu i bit prigovora podnositeljice zahtjeva, oni se trebaju ispitati na temelju članaka 3. i 8. Konvencije, a oba podrazumijevaju obvezu države da zaštiti tjelesni i psihički integritet osobe (vidi gore citirani predmet *X i Y protiv Nizozemske*, stavci 22. - 23.; *M. i C. protiv Rumunjske*, br. 29032/04, stavci 107. - 11., 27. rujna 2011.; *M.P. i drugi protiv Bugarske*, br. 22457/08, stavci 108. - 10., 15. studenog 2011.; i *Okkali protiv Turske*, br. 52067/99, stavak 54., ECHR 2006 XII (izvadci)). Djeca i ostale ranjive osobe posebice imaju pravo na učinkovitu zaštitu (vidi *O'Keefe protiv Irske* [VV], br. 35810/09, stavak 144., ECHR 2014 (izvadci); gore citirani predmet *X i Y protiv Nizozemske*, stavci 23. - 24. i 27., i gore citirani predmet *M.C. protiv Bugarske*, stavak 150.).

107. U pogledu zaštite tjelesnog i psihičkog integriteta pojedinca od drugih osoba, Sud je ranije presudio da pozitivne obveze vlasti – u nekim slučajevima na temelju članka 2. ili 3. Konvencije, a u drugim slučajevima na temelju članka 8. zasebno ili u vezi s člankom 3. – mogu uključivati dužnost da u praksi održavaju i primjenjuju odgovarajući pravni okvir koji pruža zaštitu od čina nasilja od strane privatnih osoba (vidi *Söderman protiv Švedske* [VV], br. 5786/08, stavak 80., ECHR 2013 s daljnjim referencama).

108. Pozitivne obveze država na temelju članaka 3. i 8. Konvencije uključuju i zahtjeve koji se odnose na učinkovitost istrage (vidi gore citirani predmet *M.C. protiv Bugarske*, stavci 150. - 152. i, u pogledu općih načela, *Armani Da Silva protiv Ujedinjenog Kraljevstva* [VV], br. 5878/08, stavci 233. - 238., 30. ožujka 2016.; *Bouyid protiv Belgije* [VV], br. 23380/09, stavci 114. - 123., ECHR 2015; i *Tadić protiv Hrvatske*, br. 10633/15, stavak 66., 23. studenog 2017.). Sud je ranije presudio da bi učinkovita istraga u načelu trebala moći dovesti do utvrđivanja činjenica predmeta te utvrđivanja

identiteta i kažnjavanja odgovornih osoba. To nije obveza koja se odnosi na rezultat, već na sredstva. Vlasti moraju poduzeti razumne dostupne korake kako bi osigurale dokaze koji se odnose na incident, kao što su svjedočenja svjedoka i forenzički dokazi. Zaključci istrage moraju se temeljiti na detaljnoj, objektivnoj i nepristranoj analizi svih relevantnih elemenata. Zahtjev promptnosti i razumne ekspeditivnosti važan je čimbenik. Mora postojati i dostatan element kontrole javnosti u pogledu istrage, a stupanj te kontrole može se razlikovati od jednog do drugog predmeta. Štoviše, bez obzira na svoju supsidijarnu ulogu u ocjenjivanju dokaza, Sud ponavlja da, ako se iznesu prigovori na temelju članka 3. Konvencije, Sud mora provesti posebno temeljitu provjeru, čak i ako su već provedeni određeni domaći postupci i istrage (vidi gore citirani predmet *Y. protiv Slovenije*, stavak 96.).

109. Sud je također prihvatio da pozitivne obveze na temelju članka 3. i 8. uključuju zaštitu prava žrtava u kaznenom postupku (vidi gore citirani predmet *Y. protiv Slovenije*, stavci 97. i 101.).

110. Prema tome, kada je riječ, konkretnije, o ozbiljnim djelima poput silovanja i drugih oblika seksualnog zlostavljanja djece, uključujući seksualni napad, kada su u pitanje dovedene temeljne vrijednosti i bitni aspekti privatnog života, na državama članicama je da osiguraju da su kaznenopravne odredbe za učinkovito kažnjavanje seksualnog zlostavljanja djece usvojene i da se primjenjuju u praksi kroz učinkovitu istragu i kazneni progon (ibid., stavak 82., i gore citirani predmet *M.C. protiv Bugarske*, stavak 153.). Međutim, ne postoji apsolutno pravo na kazneni progon ili osudu neke određene osobe u slučajevima kada nije došlo do skrivljenih propusta prilikom nastojanja da se počiniteljima kaznenih djela utvrdi odgovornost (vidi gore citirani predmet *Söderman*, stavak 83. s daljnjim referencama).

111. Sud ponavlja da su u slučajevima seksualnog zlostavljanja djeca posebno ranjiva (vidi gore citirani predmet *M.C. protiv Bugarske*, stavci 150. i 183.; *M.G.C. protiv Rumunjske*, br. 61495/11, stavak 56., 15. ožujka 2016.). Sud također podsjeća da je potrebno posvetiti posebnu pažnju pravu na ljudsko dostojanstvo i psihološki integritet u slučajevima kada je dijete žrtva nasilja (vidi *C.A.S. i C.S. protiv Rumunjske*, br. 26692/05, stavak 82., 20. ožujka 2012.; vidi također stavak 78 ove presude). Sud podsjeća da obveze koje je država preuzela na temelju članka 3. i 8. Konvencije u predmetima kao što je ovaj, koji uključuju i utječu na dijete, koje je navodno žrtva seksualnog zlostavljanja, zahtijevaju učinkovitu provedbu prava djece da se prvenstveno vodi računa o njihovim najboljim interesima (vidi stavke 77, 78, 81 i 83 ove presude, vidi također, u različitim kontekstima, gore citirani predmet *Neulinger i Shuruk*, stavak 134.; gore citirani predmet *Scozzari i Giunta*, stavak 169.; i *Blokhin protiv Rusije* [VV], br. 47152/06, stavak 138., ECHR 2016) i da domaće vlasti na odgovarajući način uzmu u obzir posebnu ranjivost i povezane potrebe djeteta (vidi, *mutatis mutandis*, gore citirani predmet *O'Keefe protiv Irske* [VV], stavak 146.; i gore citirani predmet *M.G.C. protiv Rumunjske*, stavak 73.).

112. S obzirom na gore navedeno, Sud smatra da su države dužne na temelju članaka 3. i 8. donijeti odredbe kojima se propisuju kaznenopravne sankcije za seksualno zlostavljanje djece te primjenjivati te odredbe u praksi kroz učinkovitu istragu i kazneni progon (vidi stavak 110. ove presude; vidi također *X i Y protiv Nizozemske*, 26. ožujka 1985., stavak 27., Serija A br. 91; gore citirani predmet *Söderman*, stavci 82. - 83.; i gore citirani predmet *M.G.C.*, stavci 57. - 58.), imajući pritom na umu posebnu ranjivost djece, njihovo dostojanstvo i njihova prava kao djece i kao žrtava. Te obveze proizlaze i iz drugih međunarodnih instrumenata, kao što su, *inter alia*, Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja i Konvencija Vijeća Europe o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u obitelji (vidi stavke 78 - 81 ove presude, uključujući mjerodavne dijelove Smjernica Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci, vidi stavak 83 ove presude).

113. Konačno, Suda podsjeća da, kada je u pitanju osobito važan aspekt postojanja ili identiteta pojedinca, ili kada se dotične aktivnosti odnose na najintimniji aspekt privatnog života, sloboda procjene dana državi bit će sukladno ograničena (vidi gore citirani predmet *Söderman*, stavci 78. - 79., s daljnjim referencama).

(b) Primjena navedenih načela na ovaj predmet

114. Sud na početku primjećuje da je 16. lipnja 2014. godine A otišla u policiju, a dan kasnije u nadležni centar za socijalnu skrb kako bi prijavila da je njezinu kćer B seksualno zlostavljao otac. Nekoliko svjedoka potvrdilo je navode o pretjerano seksualiziranom ponašanju B (vidi stavke 11, 14 i 36 ove presude), a A je također izjavila da je B rekla njoj i njezinoj sestri da je otac s njom igrao seksualizirane igre (vidi stavke 8 i 11 ove presude). Ti su navodi bili dostatni da dovedu do obveze vlasti da istraže situaciju.

115. Sud primjećuje da postoje tri aspekta prigovora podnositeljice zahtjeva. Kao prvo, je li postojao odgovarajući pravni i regulatorni okvir za zaštitu njezinih prava na temelju članaka 3. i 8. Konvencije; kao drugo, jesu li nacionalne vlasti ispunile svoje postupovne obveze da provedu učinkovitu istragu pri primjeni tog okvira u njezinom konkretnom predmetu; i kao treće, jesu li nacionalne vlasti pri provođenju istrage u dovoljnoj mjeri uzele u obzir njezina prava kao djeteta žrtve seksualnog zlostavljanja.

116. Vlasti moraju biti spremne na teške situacije kao što su navodi o seksualnom zlostavljanju djece od strane bliskih osoba, te moraju biti spremne suočiti se s njima na odgovarajući način donošenjem učinkovitih kaznenopravnih odredbi u odnosu na seksualne aktivnosti s djecom i provođenjem učinkovite istrage o svim takvim navodima (vidi stavak 110. ove presude; vidi također gore citirani predmet *Söderman*, stavci 82. - 83.; i gore citirani predmet *C.A.S. i C.S.*, stavci 71. - 72.). S tim u vezi, Sud napominje da je Lanzarotski odbor u svojem 1. izvješću o provedbi u pogledu zaštite djece od seksualnog zlostavljanja unutar kruga povjerenja istaknuo da

vlasti također trebaju osigurati koordinaciju i suradnju različitih aktera koji interveniraju kod djeteta žrtve te u njegovu korist (vidi stavak 80 ove presude).

117. U pogledu kaznenopravnih mehanizama predviđenih u hrvatskom pravnom sustavu u vezi s obvezama države na temelju članaka 3. i 8. Konvencije, nije sporno da je na temelju kaznenog prava seksualno zlostavljanje koje su navele podnositeljice zahtjeva zabranjeno kao teže kazneno djelo u usporedbi s istim djelima protiv punoljetnih osoba te da je predviđen kazneni progon i učinkovito kažnjavanje odgovornih osoba (vidi stavke 62 i 63 ove presude).

118. Sud nadalje primjećuje da Zakon o kaznenom postupku sadrži odredbu kojom su osigurana posebna prava djeteta žrtve kaznenog djela (vidi stavak 63 ove presude).

119. Sud također primjećuje da su određena pravila o postupcima koje vlasti kao što su policija, centri za socijalnu skrb ili medicinske ustanove u Hrvatskoj moraju poštovati u slučajevima nasilja u obitelji i/ili seksualnog zlostavljanja djece predviđena trima Protokolima koje je usvojila hrvatska Vlada (vidi stavke 67 - 75 ove presude). Ti protokoli sadrže pravila koja zahtijevaju koordinirano djelovanje svih vlasti uključenih u slučajeve seksualnog zlostavljanja djece. Postupci koje je potrebno poštovati moraju biti učinkoviti i uvažavati tjelesni i psihički integritet djeteta, čiji su najbolji interesi od primarne važnosti. U vrijeme kada je A iznijela navode o seksualnom napadu na B, Protokol 1 već je bio na snazi, dok su Protokoli 2 i 3 usvojeni dok su nacionalne vlasti ispitivale te navode. Sud primjećuje da nijednim od tih Protokola nije predviđen detaljan dijagram tjeka kojeg bi se domaće vlasti morale pridržavati u slučajevima navodnog seksualnog zlostavljanja djeteta.

120. Međutim, budući da odgovornost Suda podrazumijeva utvrđivanje predstavlja li određena situacija povredu Konvencije, a ne utvrđivanje najboljih praksi, što bi bilo posebno korisno u predmetima kao što je ovaj (vidi, *mutatis, mutandis*, *Muršić protiv Hrvatske* [VV], br. 7334/13, stavak 113., ECHR 2016), Sud je uvjeren da u Hrvatskoj postoji odgovarajući pravni i regulatorni okvir relevantan za konkretne okolnosti ovog predmeta.

121. Sud će sada ispitati jesu li postupanje domaćih vlasti u skladu sa mjerodavnim postupovnim i način na koji su kaznenopravni mehanizmi primijenjeni u ovom predmetu bili manjkavi do te mjere da predstavljaju povredu postupovnih obveza tužene države na temelju članaka 3. i 8. Konvencije. S tim u vezi, Sud smatra da se kaznenopravni mehanizmi trebaju primjenjivati tako da se u obzir uzima posebna ranjivost podnositeljice zahtjeva kao mladog djeteta, koje je navodno bilo žrtva seksualnog zlostavljanja od strane oca, prvenstveno vodeći računa o najboljim interesima djeteta, te, s tim u vezi, tako da joj se pruži zaštita njezinih prava kao žrtve i izbjegne sekundarna viktimizacija (usporedi gore citirani predmet *Y. protiv*

Slovenije, stavci 101. - 104. i međunarodne instrumente kao i domaće pravo citirano u staccima 62 - 75 ove presude).

122. Sud primjećuje da je 16. lipnja 2014. godine A obavijestila policiju, a dan kasnije i nadležni centar za socijalnu skrb, o navodnom seksualnom zlostavljanju svoje kćeri. Iako se određene kritike mogu uputiti vlastima jer nisu po službenoj dužnosti organizirale razgovor nadležnih stručnjaka s B, Sud primjećuje da je u to vrijeme A već bila kontaktirala Polikliniku prema preporuci „Hrabrog telefona“ i da je termin u Poliklinici, u kojoj je na kraju obavljen razgovor s podnositeljicom zahtjeva, bio zakazan za 20. lipnja 2014. godine, četiri dana nakon prijavljivanja incidenta (vidi stavak 10 ove presude). Štoviše, ne može se reći da su nadležni centar za socijalnu skrb ili policija bili neaktivni u tom smislu s obzirom na to da su kontaktirali Polikliniku tražeći žurnu dostavu svojih nalaza (vidi stavke 18 i 20 ove presude).

123. U Poliklinici je podnositeljicu zahtjeva pregledao tim stručnjaka, uključujući pedijatra (vidi stavak 22 ove presude). Nadalje, dana 2. srpnja 2014., prema uputi Poliklinike, B je, iako uz značajno odlaganje, pregledao ginekolog. Nisu pronađeni nikakvi dokazi o seksualnom zlostavljanju (vidi stavak 21 ove presude). U završnom izvješću stručnjaka koje je Poliklinika izdala 4. srpnja 2014. godine utvrđeno je da B ne pokazuje nikakve znakove koji bi upućivali na seksualno zlostavljanje te da su postojali elementi koji ukazuju na pritisak i mogućnost indukcije od strane majke (vidi stavak 22 ove presude).

124. Sud nadalje primjećuje da su sva daljnja psihološka vještačenja bila neuvjerljiva. U izvješću stručnjaka od 10. studenog 2014. godine navedeno je da B opisuje seksualizirano ponašanje C-a prema njoj i da dijete treba nastaviti s terapijom (vidi stavak 40 ove presude). U izvješću stručnjaka od 1. prosinca 2014. godine utvrđeno je da je B bila izložena sadržajima i/ili postupcima seksualne prirode od strane neke odrasle osobe, što je dovelo do njezinog pretjerano seksualiziranog ponašanja (vidi stavak 42 ove presude).

125. U pogledu tvrdnje podnositeljice zahtjeva da nijedan razgovor nije proveden na takav način da je mogao biti prihvaćen kao dokaz tijekom naknadnih sudskih postupaka, Sud napominje da nitko od stručnjaka koji su s njom obavili razgovor nije mogao doći do zaključka da ju je zaista seksualno zlostavljao njezin otac. Državno odvjetništvo zaključilo je da nije bilo osnova za kazneni progon protiv C-a, a Sud s druge strane ne pronalazi razloge da dovede u pitanje taj zaključak.

126. Sud nadalje primjećuje da je policija počela obavljati obavijesne razgovore sa svjedocima već sljedećeg dana, nakon što je A podnijela prijavu o navodnom seksualnom zlostavljanju (vidi stavak 14. ove presude). Policija je obavila obavijesne razgovore s A, njezinim bratom i sestrom, odgajateljicama iz vrtića koji je podnositeljica zahtjeva pohađala u relevantno vrijeme i njezinom pedijatricom. Kasnije je obavila obavijesne razgovore i s C-om i članovima njegove obitelji (vidi stavke 23 i 29 ove presude).

127. Sud priznaje da su hrvatske vlasti bile suočene s teškim zadatkom jer su se suočile s osjetljivom situacijom, proturječnim verzijama događaja i vrlo malom količinom izravnih dokaza. Vlasti su morale ispitati dvije proturječne verzije činjeničnog stanja i rezultate triju neuvjerljivih vještačenja.

128. Nakon što su prikupljeni svi relevantni dokazi, tijela kaznenog progona zaključila su da nema dovoljno dokaza za kazneni progon protiv C-a. Sud, s druge strane, ne smatra da je u mogućnosti donijeti zaključak o tom pitanju, te ponavlja da ne može vlastitim utvrđenjem činjeničnog stanja zamijeniti činjenično stanje koje su utvrdile nacionalne vlasti, koje su u boljem položaju da ocijene dokaze koji su im predloženi i važnost svjedočenja svjedoka (vidi *M.P. i drugi protiv Bugarske*, br. 22457/08, stavak 112., 15. studenog 2011.).

129. U svjetlu gore navedenih razmatranja, Sud ne smatra da ovaj predmet upućuje na bilo kakvo skrivljenu nepažnju, jasnu lošu namjeru ili nedostatak volje od strane policije ili tijela kaznenog progona u pogledu pravilnog pozivanja počinitelja teških kaznenih djela na odgovornost prema domaćem pravu, a posebice u pogledu utvrđivanja stvarnih činjenica u ovom predmetu i kažnjavanja odgovornih osoba (ibid., stavak 113.). Štoviše, Sud je uvjeren da su domaće vlasti učinile sve što se od njih opravdano moglo očekivati kako bi zaštitile prava podnositeljice zahtjeva, djeteta koje je navodno žrtva seksualnog zlostavljanja, i djelovale u njezinom najboljem interesu (vidi stavke 14, 16. - 21., 24. -30. i 32. - 36. ove presude).

130. U odnosu na gore navedeno, Sud smatra da nije došlo do povrede postupovnog aspekta članaka 3. i 8. Konvencije u konkretnim okolnostima ovoga predmeta.

II. NAVODNA POVREDA ČLANKA 8. KONVENCIJE U POGLEDU NADZORA NAD RODITELJSKOM SKRBI

131. Dokumenti dostavljeni uz zahtjev pokazuju da je stručnjak za psihologiju utvrdio da su oba roditelja ozbiljno socijalno i emocionalno zanemarila podnositeljicu zahtjeva (vidi stavak 42 ove presude). Sud je stoga uputio pitanje na temelju članka 8. Konvencije o tome jesu li državne vlasti ispunile svoju pozitivnu obvezu da pravilno riješe pitanje ozbiljnog zanemarivanja djeteta od strane njezinih roditelja. Mjerodavni dio članka 8. naveden je gore (vidi stavak 84. ove presude).

132. Stranke nisu iznijele prigovore u tom pogledu.

133. Vlada je tvrdila da je navedeni prigovor preuranjen jer su dva parnična postupka na nacionalnoj razini, oba u odnosu na odlučivanje o roditeljskoj skrbi nad B, još uvijek u tijeku i jer se još uvijek provode mjere koje je primijenio Centar.

134. Podnositeljica zahtjeva osporila je te tvrdnje.

135. Sud primjećuje da je vještačenjima podnositeljice zahtjeva zaključeno da je bila ozbiljno zanemarena i da ima ozbiljne probleme u

ponašanju. I roditeljima i djetetu preporučeno je savjetovanje. Sud smatra da prilikom ocjene poštovanja pozitivnih obveza na temelju članka 8. Konvencije od strane države značajnu važnost treba pridati naporima socijalnih službi i vlasti odgovornih za zaštitu djece da riješe situaciju i pruže pomoć i savjetovanje podnositeljici zahtjeva i njezinim roditeljima A i C-u. Napominje da socijalne službe provode razne mjere s ciljem normalizacije odnosa između podnositeljice zahtjeva i njezinog oca. Uključeni su psihološki, psihijatrijski i pedagoški stručnjaci, kao i socijalni radnici. Održani su sastanci s A i pružena joj je stručna pomoć kako bi se mogla bolje nositi s pružanjem skrbi B. Nadziru se susreti i druženje podnositeljice zahtjeva i njezinog oca C-a i članova njegove obitelji i podnose se redovita izvješća. Socijalne službe također su provele savjetovanja sa stručnjacima iz vrtića, a kasnije i sa školom koju B pohađa (vidi stavke 49. - 59. ove presude).

136. U svjetlu cjelokupnog materijala koji posjeduje, čak i uz pretpostavku da je Sud nadležan za ispitivanje ovog pitanja (vidi *Radomilja i drugi protiv Hrvatske* [VV], br. 37685/10 i 22768/12, stavci 121. - 122., 20. ožujka 2018.), Sud utvrđuje da ovaj prigovor ne upućuje na postojanje povrede članka 8. Konvencije. U skladu s tim, ovaj je prigovor očigledno neosnovan i mora se odbaciti u skladu s člankom 35. stavkom 3. točkom (a) i stavkom 4. Konvencije.

IZ TIH RAZLOGA, SUD

1. *Utvrđuje*, jednoglasno, da je prigovor na temelju postupovnog aspekta članaka 3. i 8. Konvencije u odnosu na B dopušten, dok je ostatak zahtjeva nedopušten;
2. *Presuđuje*, sa četiri glasa prema tri, da nije došlo do povrede članaka 3. i 8. Konvencije.

Sastavljeno na engleskom jeziku i otpravljeno u pisanom obliku 20. lipnja 2019. godine u skladu s pravilom 77. stavcima 2. i 3. Poslovnika Suda.

Renata Degener
Zamjenica tajnika

Linus-Alexandre Sicilianos
Predsjednik

U skladu s člankom 45. stavkom 2. Konvencije i člankom 74. stavkom 2. Poslovnika Suda, ovoj se presudi prilažu sljedeća izdvojena mišljenja:

- (a) suglasno mišljenje suca Wojtyczeka;
- (b) suglasno mišljenje sutkinje Koskelo i sudaca Eickea i Ilievskog;
- (c) suprotstavljeno mišljenje suca Sicilianosa, sutkinje Turković i suca Pejchala.

L.-A.S.

R.D.

SUGLASNO MIŠLJENJE SUCA WOJTYCZEKA

„Vidimo također da je pravda navika za koju se kaže da je pravedan čovjek sklon namjerno činiti ono što je pravedno; to jest, u poslovima između sebe i druge osobe (ili između dviju drugih strana), sklon je raspodijeliti stvari ne tako da on dobije više ili previše, a njegov bližnji manje ili premalo onoga što je poželjno i, s druge strane, onoga što je nepovoljno, već tako da svaki dobije svoj pravični, odnosno, svoj razmjerni udio, te slično tako u odnosima između dviju drugih strana“ (Artistotel, *Nikomahova etika*, V.5, na engleski preveo F.H. Peters, London, Kegan Paul 1893., str. 159.).

1. Dijelim zabrinutost koju su izrazili sutkinja Koskelo i suci Eicke i Ilievski u svom suglasnom mišljenju i slažem se sa stavovima koji su u njemu izneseni u vezi s opsegom predmeta. Oni nadopunjuju i učvršćuju mišljenje *per curiam* dodatnim objašnjenjima razloga zašto je većina, u koju sam i ja uključen, utvrdila da članak 8. nije povrijeđen u ovom predmetu. Htio bih iznijeti nekoliko primjedbi s drugačijeg gledišta budući da je iz ovog predmeta razvidan određen broj općih problema koji nastaju u postupku pred Europskim sudom za ljudska prava i otvaraju se temeljna pitanja postupovne pravde.

2. Često predmet podnesen ovom Sudu obuhvaća brojne različite predmete na nacionalnoj razini, koji su pokrenuti pred nekoliko domaćih tijela u različitim postupcima. Drugim riječima, u takvoj situaciji jedan predmet pred ovim Sudom koji uključuje jedan problem koji je podnositelj zahtjeva iznio prema Konvenciji odgovara cijelom nizu različitih predmeta koji su pokrenuti na domaćoj razini (prema važećim pravilima domaćeg prava) u kojima su se rješavali različiti aspekti istog glavnog problema.

Postupak pred Europskim sudom omogućava sucima da stvore sveobuhvatnu sliku o činjeničnoj i pravnoj situaciji podnositelja zahtjeva. Pitanja koja su na domaćoj razini često raspršena u različitim postupcima zajedno su grupirana u svrhu ocjenjivanja usklađenosti s Konvencijom. Dodatna vrijednost postupka pred Sudom upravo je mogućnost sveobuhvatne jedinstvene ocjene svih relevantnih pitanja koja uključuju podnositelja zahtjeva. Nerijetko, s obzirom na neizbježnu fragmentaciju postupaka i sustava pravnih sredstava, na domaćoj razini uopće ne postoji mogućnost da jedno državno tijelo provede takvu sveobuhvatnu ocjenu.

3. Istodobno je postupak pred Europskim sudom fragmentiran s drugog gledišta. Predmet ili predmeti koje je na domaćoj razini pokrenuo isti podnositelj zahtjeva često uključuju i druge privatne pravne subjekte s vlastitim temeljnim pravima i legitimnim interesima. Takvi predmeti uključuju cijeli niz suprotstavljenih ili različitih prava i interesa većeg broja osoba. U istom predmetu u pitanje može biti dovedeno nekoliko različitih prava i više legitimnih interesa iste osobe.

Sve te osobe, ako se ne pridruže kao supodnositelji zahtjeva, nisu stranke u postupku pred Sudom (vidi moje izdvojeno mišljenje priloženo presudi u

predmetu *Bochan protiv Ukrajine* (br. 2), [VV], br. 22251/08, ECHR 2015). One ne mogu sudjelovati u utvrđivanju činjenica. Ne mogu ni zahtijevati svoja prava pred Sudom ni ostvarivati svoje interese. Njihovu odsutnost ne nadoknađuje Vlada koja nije u mogućnosti bilo sagledati sve relevantne činjenične ili pravne elemente bilo u potpunosti izraziti sva njihova prava i interese. Nadalje, interesi Vlade i privatnih stranaka koje nisu zastupljene u postupku nisu istovjetni. Čak i ako bi se privatne stranke vjerojatno, kao i Vlada, izjasnile tvrdeći da je zahtjev nedopušten ili da nije došlo do povrede, možda bi se izjasnile na drugačiji način i naglasile potpuno različita pitanja. Posljedično, nitko pred Sudom ne govori u ime svih osoba koje su bile uključene u domaće postupke, a čiji se interesi ili razlikuju od interesa podnositelja zahtjeva ili su im suprotstavljeni.

Problem postaje još izraženiji jer Sud činjenične okolnosti i različite interese suprotstavljene pravu koje zahtijeva podnositelj utvrđuje na temelju podnesaka stranaka, obično se suzdržavajući od takvog utvrđivanja po službenoj dužnosti. Sud ispituje verziju činjeničnog stanja i tvrdnje koje je, s jedne strane, iznio podnositelj zahtjeva te, s druge strane, koje je iznijela Vlada. Verzija činjenica i tvrdnje drugih osoba čiji su interesi dovedeni u pitanje nisu iznesene u postupku. Posljedično, Sudu će možda biti iznesen samo fragmentarni prikaz mjerodavnih činjenica, a tako utvrđena materijalna istina može se prilično razlikovati od stvarne istine. Štoviše, sva zakonski zaštićena dobra i interesi koji nisu istaknuti u podnescima stranaka često u potpunosti izostanu iz procesa „uspostavljanja ravnoteže“ koji provodi Sud.

Ovdje treba imati na umu da Sud, ocjenjujući spojivost nekog miješanja u prava prema Konvenciji, provodi „uspostavljanje ravnoteže“ između zakonski zaštićenih dobara i interesa u pitanju. Taj intelektualni proces ima smisla samo ako se uzmu u obzir i procijene sva relevantna zakonski zaštićena dobra i interesi, bilo pojedinačni ili javni (posebice nacionalna, regionalna, lokalna ili paneuropska dobra i interesi). Ako neke od njih ne iznese nijedna stranka, postoji velika vjerojatnost da ih Sud neće uzeti u obzir po službenoj dužnosti. Ipak, izostanak samo jednog od njih iz procesa „uspostavljanja ravnoteže“ može lako prevagnuti u suprotnom smjeru. Posljedično, cjelokupni proces „uspostavljanja ravnoteže“ postaje manjkav i ne može dovesti do razjašnjavanja ni određivanja općih standarda koji vrijede za 47 država, već samo dovodi do nasumičnih odgovora specifičnih za pojedini predmet čiji sadržaj ovisi o kvaliteti podnesaka od slučaja do slučaja. Zaključci Suda formulirani prema takvom pristupu ne mogu imati nikakav *erga omnes* učinak (vidi moje suprotstavljeno mišljenje priloženo presudi u predmetu *Biržietis protiv Litve*, br. 49304/09, 14. lipnja 2016.).

Višedimenzionalni predmet na domaćoj razini koji uključuje veći broj tema svodi se na jednodimenzionalni, binarni odnos između podnositelja zahtjeva i države pred ovim Sudom. Taj se odnos na vrlo umjetan način izdvaja iz šireg konteksta složenog niza pravnih odnosa koji uključuju brojne pravne subjekte.

4. Treće osobe gore navedene jesu osobe koje su bile stranke u domaćem postupku. Odluke domaćih tijela odnosile su se na njihova subjektivna prava (kako su priznata u nacionalnim pravnim sustavima) i ponekad se tim odlukama odlučivalo o njihovim temeljnim pravima zaštićenim Konvencijom.

Nijedna od tih osoba nije stranka u postupku pred Sudom, no presuda ovog Suda može utjecati na njihova prava. Povrh toga, zagovornici trenutnog oblika postupka pred Sudom često podcjenjuju praktični učinak presuda Suda na te osobe.

Točno je da Sud ne odlučuje izravno o pravima tih osoba, ne donosi odluke kojima se privatnim strankama nameću pravne obveze i ne ukida domaće odluke kojima se privatnim strankama nameću obveze ili dodjeljuju prava. Ipak, utvrđenje povrede može biti čvrst argument bilo za ponavljanje domaćeg postupka bilo za ishođenje ukidanja domaćih upravnih ili sudskih odluka putem raspoloživih domaćih pravnih sredstava. Presuda Suda može biti relevantna za prihvaćanje dopuštenosti domaćeg pravnog sredstva u slučaju sumnje. Čak i ako ukidanje prošlih odluka više nije moguće, sami zaključci Suda mogu predstavljati važan argument ako se – iz bilo kojeg razloga – novi postupak pokrene pred nekim domaćim tijelima u odnosu na određeni aspekt predmeta. S obzirom na autoritet Suda i važnost koja se pridaje njegovim zaključcima, stavovi koje je Sud izrazio mogu predstavljati odlučujući argument u naknadnim domaćim postupcima. Mogu prejudicirati ishod budućih predmeta na domaćoj i međunarodnoj razini. Isto tako, stavovi izneseni u izdvojenim mišljenjima mogu pridonijeti podnescima jedne ili druge stranke i biti uzeti u obzir, te tako dovesti do pridavanja veće važnosti određenim interesima u procesu „uspostavljanja ravnoteže“ između prava i interesa. Povoljan zaključak, a posebice povoljna presuda, može predstavljati vrijedan čimbenik u budućim pravnim bitkama protiv istih stranaka u sporu. U svakom slučaju, čak i ako se naknadni postupak okonča povoljno za treće uključene strane, njihov bi položaj u tom postupku mogao biti znatno oslabljen, a njihov pothvat mnogo složeniji. Nadalje, sama činjenica da je podnositelj zahtjeva pokrenuo postupak pred ovim Sudom može dovesti do stanja dugotrajne i izražene neizvjesnosti u pravnim odnosima između privatnih stranaka koja štetno utječe na njihove interese.

Podnositelj zahtjeva pred ovim Sudom često ima nepravednu postupovnu prednost u odnosu na suprotnu stranu u sudskom postupku. Štoviše, kako funkcionira, cjelokupni sustav može dati prednost „najborbenijim“ strankama, na štetu privatnih stranaka sklonijih kompromisu.

Ovdje *en passant* ističem temeljnu razliku između situacije opisane u ovom mišljenju i situacije u predmetu *Sine Tsaggarakis A.E.E. protiv Grčke* (br. 17257/13, 23. svibnja 2019.). U tom predmetu podnositelj zahtjeva nije imao nikakvo subjektivno građansko pravo prepoznato u domaćem sustavu, pa stoga jamstva pristupa sudu nisu bila primjenjiva (vidi moje suprotstavljeno mišljenje priloženo toj presudi). U gore opisanim situacijama

u ovom mišljenju, dotične osobe imaju jasno prepoznata subjektivna prava koja su bila dovedena u pitanje u domaćem postupku i na koja može utjecati presuda ovog Suda. Postupovna poštenost zahtijeva da se tim osobama dodijeli pravo da budu saslušane u postupku pred Sudom.

Nažalost, kao što je već navedeno, u praksi ovaj Sud ne sasluša privatne osobe uključene u sudske postupke protiv podnositelja zahtjeva. To prečesto kod njih uzrokuje potpuno razumljiv osjećaj nezadovoljstva i nepravde, posebice kada je zahtjev pred Sudom podnesen sa strateškim ciljem jačanja položaja podnositelja zahtjeva *vis-à-vis* drugih privatnih stranaka u sporu. Taj osjećaj postaje još izraženiji ako Sud utvrdi povredu prava podnositelja zahtjeva uključenog u spor s drugim privatnim strankama jer te druge stranke takvu presudu obično smatraju priznanjem, na vlastitu štetu, da je njihov protivnik u pravu s pravnog gledišta barem u nekim pitanjima.

5. Podnositeljica zahtjeva pred ovim Sudom je maloljetnica. U normalnim situacijama maloljetnike pred domaćim i međunarodnim vlastima zastupaju njihovi roditelji. Jedan roditelj ili oba roditelja koji djeluju zajedno mogu podnijeti zahtjev Sudu u ime svog djeteta. Primjenjuju se mjerodavna pravila domaćeg prava koja se odnose na zastupanje maloljetnika od strane njihovih roditelja.

Zahtjev u ovom predmetu podnio je jedan od roditelja (majka) u kontekstu ozbiljnog sukoba s drugim roditeljem. Ako postoji sukob između dvaju roditelja, postoji velik rizik da se pozivanje na prava djeteta koristi kao sredstvo kako bi se štetno utjecalo na interese drugog roditelja. Roditelji uključeni u sukob možda više nisu u mogućnosti prepoznati ni ostvariti najbolje interese djeteta. U tom se kontekstu postavlja pitanje tko bi trebao zastupati maloljetnika ako postoji sukob između roditelja. To pitanje nije regulirano ni Konvencijom ni Poslovníkom Suda. Tu postoji praznina koja može štetiti interesima maloljetnika.

U ovom predmetu, suci koji su ispitivali predmet morali su pronaći rješenje kako bi prevladali barem određene poteškoće vezane uz zastupanje djeteta. Sud je kontaktirao Hrvatsku odvjetničku komoru i od nje zatražio da imenuje zastupnika maloljetnoj podnositeljici zahtjeva. Hrvatska je komora imenovala odvjetnicu koja je podnijela očitovanje u ime maloljetnice. Važno je napomenuti da su u tom očitovanju bile navedene važne informacije i tvrdnje koje nije iznijela ni majka djeteta ni tužena Vlada.

Hrvatska je Vlada u svojim podnescima oštro kritizirala korake koje je poduzeo Sud, prigovarajući da su zaobiđene nadležne državne vlasti čiji je zadatak zaštita djece. Tim je vlastima uskraćena mogućnost da same imenuju osobu koja bi zastupala maloljetnicu pred Sudom. Slažem se s tuženom Vladom da je potrebno izmijeniti Poslovník Suda po tom pitanju. Međutim, Sud je ispitivao hitan predmet i nije mogao čekati donošenje takvih izmjena.

Po mojem mišljenju, u vrlo iznimnim situacijama u kojima jedan roditelj podnosi zahtjev u predmetu koji uključuje prava djeteta, a postoji ozbiljan sukob između roditelja, može biti potrebno imenovati skrbnika *ad litem* koji

će štiti interese djeteta. Istovremeno je nužno pružiti i majci i ocu pravo da podnesu vlastita očitovanja Sudu, paralelno s očitovanjima skrbnika. Poslovníkom Suda trebala bi se regulirati i općenitija situacija svakog sukoba interesa između osobe koja zastupa stranku (uključujući i pravnu osobu) i te određene stranke.

Skrbnika *ad litem* treba imenovati nadležni domaći sud, koji je obično bolje upoznat sa situacijom dotičnih osoba i potencijalnim skrbnicima. Skrbnika ne smije imenovati sam Sud. Poslovník Suda potrebno je izmijeniti u tom smislu.

Također je potrebno imati na umu da imenovanje skrbnika *ad litem* ne jamči automatski da će prava djeteta biti učinkovito zaštićena, a njegovi najbolji interesi istaknuti. Postoje predmeti u kojima je ovaj Sud utvrdio povredu Konvencije unatoč činjenici da je skrbnik *ad litem* sudjelovao u postupku odlučivanja na domaćoj razini (vidi, primjerice, presudu u predmetu *Haase protiv Njemačke* (br. 11057/02, ECHR 2004-III (izvadci)), u kojem se skrbnik *ad litem* izjasnio u korist sudske odluke koja je dovela do utvrđenja povrede Konvencije). Analogni problemi mogli bi se pojaviti u postupcima pred Sudom. Stoga bi podnesci skrbnika trebali proći posebno temeljitu i strogu provjeru.

6. U situacijama u kojima jedan roditelj podnosi zahtjev u ime maloljetnika, a postoji sukob između roditelja, potrebno je saslušati i drugog roditelja, čak i ako između njega i djeteta postoji sukob interesa.

Tijekom postupka pred Sudom, majka (koja je podnijela zahtjev) lišena je prava na roditeljsku skrb. Otac je postao jedini zakonski zastupnik djeteta prema domaćem pravu. Po mojem mišljenju, Sud ga je trebao obavijestiti o postupku u koji je dijete nad kojim mu je dodijeljena isključiva roditeljska skrb uključeno kao stranka. Također je trebao biti pozvan – na temelju članka 36. stavka 2. Konvencije – da podnese svoje očitovanje u predmetu, i kao otac i kao zakonski zastupnik podnositeljice zahtjeva. To bi mu omogućilo da iznese svoje stavove o najboljim interesima djeteta. Međutim, on čak nije ni obaviješten o postupku pred ovim Sudom.

U ovom predmetu postupak koji je pokrenula majka utjecao je i na subjektivna prava samog oca. To je bio još jedan razlog da se otac pozove – na temelju članka 36. stavka 2. Konvencije – da podnese svoje očitovanje, no kao stranka na čija bi vlastita prava i interese mogao utjecati ishod postupka. Trebala mu se pružiti mogućnost da brani svoja prava i interese. Činjenica da otac nije bio pozvan da podnese očitovanje u ovom predmetu predstavlja povredu pravila postupovne poštenosti.

7. Svaki sukob između roditelja štetno utječe na njihovo dijete. Ti su učinci osobito izraženi ako sukob završi razvodom roditelja. Takva situacija uzrokuje izrazitu patnju kod djeteta i loše utječe na njegov razvoj. Intenzitet djetetove patnje premašuje razinu patnje uzrokovane postupanjem koje je proglašeno suprotnim članku 3. u mnogim predmetima podnesenim Europskom sudu za ljudska prava.

Najbolji interesi djeteta zahtijevaju brzo postupanje kako bi se smanjio sukob između dvaju roditelja i pronašao barem *modus vivendi* koji djetetu pruža veću sigurnost i emocionalnu stabilnost. Odbor ministara Vijeća Europe prepoznao je sve veći broj obiteljskih sporova, posebice onih koji proizlaze iz rastava ili razvoda, te je primijetio štetne posljedice sukoba za obitelji te velike socijalne i ekonomske troškove za države. Odbor je vladama država članica preporučio da uvedu ili promiču ili, kada je to potrebno, ojačaju postojeće postupke obiteljskog (vidi Preporuku br. R (98) 1 Odbora ministara Vijeća Europe državama članicama o obiteljskom posredovanju, donesenu 21. siječnja 1998. godine). Sud je prihvatio taj pristup u svojoj sudskoj praksi (vidi, posebice, *Cengiz Kılıç protiv Turske*, br. 16192/06, stavak 132. *in fine*, 6. prosinca 2011., i *M.K. protiv Grčke*, br. 51312/16, stavak 78., 1. veljače 2018.).

U tom kontekstu treba naglasiti da povećanje broja pravnih postupaka korištenjem novih pravnih sredstava nije uvijek u najboljem interesu djeteta. Konkretno, zahtjev ovom Sudu podnesen bez dovoljno vjerojatnosti za uspjeh maloljetniku može donijeti više štete nego koristi. Čak i ako dijete nije obaviješteno o postupku koji se vodi, sama činjenica da takav postupak postoji može pogoršati sukob između roditelja i tako posredno uzrokovati dodatnu patnju kod djeteta.

Uloga skrbnika *ad litem* uključivala bi ocjenjivanje stvarne i pravne situacije djeteta i, posebice, ocjenjivanje jesu li nova pravna sredstva, a osobito zahtjev ovom Sudu, u najboljem interesu djeteta u konkretnoj situaciji. Nisam siguran da je odluka o podnošenju ovog zahtjeva i ustrajanju na tom zahtjevu pred Sudom bez pružanja čvršćih dokaza za činjeničnu osnovu prigovora bila u najboljem interesu maloljetnice. Čini se da je postupak pred Sudom u ovom predmetu vjerojatno otežao smanjenje sukoba između roditelja.

8. Postupovne obveze koje je Sud razvio u svojoj sudskoj praksi osiguravaju veću zaštitu određenih prava, a posebice prava najranjivijih osoba, ali s druge strane stvaraju određene socijalne troškove. Presude u kojima se naglašava obveza provođenja istrage potiču sve više i više osoba da podnose prigovore zbog navodne povrede njihovih prava. Postoji rizik da se pravo na podnošenje prigovora zloupotrijebi u svrhu uznemiravanja. Iskušenje podnošenja prigovora s ciljem uznemiravanja posebno je izraženo u kontekstu sukoba između privatnih stranaka, a posebice u kontekstu bračnih sukoba.

Što je niži potreban prag uvjerljivosti koja dovodi do obveze provođenja istrage, to je taj rizik veći. Podvrgavanje nevine osobe kaznenoj istrazi uzrokuje patnju i dugotrajan stres, a konačni prekid postupka možda neće uvijek biti dovoljan da dotičnu osobu oslobodi krivnje u očima javnosti. Počinjena šteta ponekad može biti nepovratna.

Sud prečesto zaboravlja taj aspekt zaštite ljudskih prava. Konkretno, prilikom razjašnjavanja postupovnih obveza država, nužno je istodobno

naglasiti obvezu uspostavljanja djelotvornih zaštitnih mjera protiv pravnog uznemiravanja i prigovora podnesenih sa svrhom zlostavljanja čiji je cilj nanošenje štete nedužnoj osobi. Nepostojanje takve zaštite može dovesti do povrede članka 8. Konvencije.

9. *Iustitia est constans et perpetua voluntas ius suum cuique tribuendi* (*Digesta Iustiniani* 1.1.10, *in principio*, isticanje dodano). Donošenje odluke o ljudskim pravima izrazito je složeno i zahtijeva uzimanje u obzir svih prava i svih legitimnih interesa svih osoba uključenih u predmet te osiguranje pravične ravnoteže između njih. Svako pravo i svaki legitimni interes koji su dovedeni u pitanje moraju se propisno uzeti u obzir i procijeniti s najvećom preciznošću. Temeljna manjkavost postupka pred Sudom u njegovom trenutačnom obliku jest ta što nije prikladan za rješavanje predmeta koji uključuju najmanje dvije privatne stranke u sporu i što ne osigurava dostatnu zaštitu materijalnih i postupovnih prava drugih uključenih privatnih stranaka osim podnositelja zahtjeva. Višedimenzionalni predmeti iz domaćih pravnih sustava koji uključuju veći broj tema ne uklapaju se u obrazac jednodimenzionalnog binarnog postupovnog odnosa između podnositelja zahtjeva i tužene države. U takvim predmetima presuda ili odluka Suda u odnosu na jednu stranku obično – u stvarnosti – predstavlja odluku ili presudu u odnosu na sve stranke u sporu. U praksi jednostavno nije moguće izdvojiti predmet podnositelja zahtjeva protiv države iz skupa odnosa između privatnih stranaka s vlastitim pravima i interesima i odlučiti o predmetu prve stranke, a da se pritom ni na koji način ne utječe na situaciju potonjih stranaka.

Postupovno pravo prvenstveno je alat za pravednu provedbu materijalnog prava i uvijek bi trebalo biti primjereno materijalnom pravu. Postupak pred Europskim sudom za ljudska prava izvorno je bio namijenjen javnopravnim sporovima između pojedinca i države, sporovima koji ne uključuju druge privatne stranke. Sudska praksa razvila je i proširila „horizontalni“ učinak Konvencije (*Drittwirkung*), što je dovelo do sve većeg broja predmeta koji proizlaze iz sporova između privatnih stranaka, no taj razvoj događaja u materijalnom pravu nije bio popraćen potrebnim prilagodbama postupovnog prava. Ovaj predmet još jednom pokazuje da izvorni obrazac postupovnog prava prema Konvenciji više nije prikladan u odnosu na materijalne propise koji su na snazi te ga je potrebno preispitati.

Gore identificirana strukturna manjkavost izvor je mnogih razlika i nedosljednosti u sudskoj praksi Suda pa se u nekim presudama naglašavaju određena prava, dok se u drugim presudama naglašavaju suprotstavljena prava, ovisno o pravu koje zahtjeva podnositelj zahtjeva (a i o kvaliteti tih podnesaka – vidi stavak 3. ovog mišljenja), a tako se gubi iz vida sveobuhvatna vizija cijelog niza ljudskih prava kao koherentnog sustava. Brod neprestano mijenja smjer plovidbe umjesto da postojano plovi u smjeru pravde.

SUGLASNO MIŠLJENJE SUTKINJE KOSKELO I SUDACA EICKEA I ILIEVSKOG

1. Slažemo se sa zaključkom većine donesenim u ovom predmetu da nije došlo do povrede članaka 3. i 8. Konvencije u odnosu na ograničen prigovor koji joj je podnesen, odnosno, prigovor o navodnom propustu vlasti da pravilno odgovore na navode o seksualnom zlostavljanju B od strane njenog oca.

2. U svjetlu nesretnih okolnosti ovog predmeta i oštje podjele unutar vijeća, smatramo da je potrebno i da bi moglo biti korisno objasniti relativno suženu osnovu našeg zaključka. Nadalje, smatramo da ovaj predmet predstavlja posebno jasan primjer problema s kojim se ovaj Sud rijetko susreće kada razmatra zahtjeve koje je jedan roditelj podnio zajednički u svoje ime i u ime djeteta: kako Sud utvrđuje što jest ili što bi bilo u najboljem interesu djeteta i kako, u postupovnom smislu, može osigurati da je najbolji interes djeteta imao i da i dalje ima prvenstvo kod razmatranja tijekom domaćih postupaka kao i pred ovim Sudom.

3. Kako bismo objasnili usku osnovu naše odluke i opseg predmeta pred Sudom, potrebno je utvrditi dio postupovne povijesti ovog predmeta, koja nije nužno vidljiva iz presude.

4. To je stoga što, kako je ovaj Sud jasno naveo u predmetu *Radomilja i drugi protiv Hrvatske* [VV], br. 37685/10 i 22768/12, stavci 101. - 127., 20. ožujka 2018., međunarodni sustav zaštite uspostavljen Konvencijom funkcionira na temelju zahtjeva, bilo državnih ili pojedinačnih, u kojima se navode povrede Konvencije te on stoga ne omogućuje Sudu da se bavi nekim pitanjem neovisno o načinu na koji je za njega saznao ili da čak, u kontekstu postupaka koji su u tijeku, uzima u obzir činjenice koje nije naveo podnositelj zahtjeva – bili to država ili pojedinac – i ispituje spojivost tih činjenica s Konvencijom.

5. Posljedično, opseg predmeta pred Sudom ograničen je činjenicama koje je iznio podnositelj zahtjeva. Ako bi Sud temeljio svoju odluku na činjenicama koje nisu obuhvaćene prigovorom, presuđivao bi izvan opsega predmeta te bi prekoračio svoju nadležnost odlučujući o pitanjima koja mu nisu „podnesena“, u smislu članka 32. U takvim situacijama može se otvoriti i pitanje poštovanja načela jednakosti oružja.

6. S druge strane, Sud ne bi odlučivao izvan opsega predmeta ako bi, primjenom načela *jura novit curia*, dao novu karakterizaciju činjenicama na koje se prigovara temeljeći svoju odluku na članku ili odredbi Konvencije na koje se podnositelji zahtjeva ne pozivaju. Međutim, Sud, pribjegavajući načelu *jura novit curia*, ne može donijeti presudu koja bi bila preko (*ultra petita*) ili izvan (*extra petita*) onoga što mu je podneseno.

7. Nama se stoga čini da je bitno da prigovor podnositelja zahtjeva sadržava činjenične parametre koji su potrebni Sudu da definira pitanje koje treba ispitati. To je od temeljne važnosti zato što uloga Suda ne može biti da

postupa po službenoj dužnosti, ali i zato što je potrebno osigurati kontradiktornu prirodu postupka pred Sudom. Potonje je propisano člankom 38. Konvencije, prema kojem Sud mora ispitati predmet „zajedno sa“ zastupnicima stranaka, kao i Poslovníkom Suda (vidi, posebice, pravilo 54. stavak 2. točku (b)). Tužena Vlada mora biti u poziciji da zna, na temelju prigovora podnositelja zahtjeva, koja bi pitanja Sud mogao ispitivati.

8. Budući da smo imali neuobičajenu priliku pročitati suprotstavljeno mišljenje naših kolega suca Sicilianosa, sutkinje Turković i suca Pejchala, napominjemo da se čini kako nesuglasnost između nas i manjine u ovom predmetu u velikoj mjeri proizlazi iz različitog pristupa u pogledu opsega u kojem je Sud ovlašten ispitivati aspekte osporene istrage bez obzira na to je li ih podnositelj zahtjeva podnio u prigovoru koji je prvobitno upućen Sudu. Prema našem mišljenju, činjenica da se prigovor odnosi na navodni propust tužene države da ispuni postupovne obveze na temelju članaka 3. i 8. u određenom kontekstu (kao što je ovaj) ne može podrazumijevati da Sud može po službenoj dužnosti ispitivati i odlučivati o aspektima istrage koji (znatno) nadilaze činjenične elemente na koje se podnositelj zahtjeva pozvao u svojem prvobitnom prigovoru. Treba imati na umu da svaki takav pristup ne samo da bi, kako je gore navedeno, doveo do rizika od narušavanja neophodne kontradiktorne prirode postupka pred Sudom (vidi u pogledu pretpostavki primjenjivih na domaćoj razini: *Čepeck protiv Češke Republike*, br. 9815/10, stavci 45. - 48., 5. rujna 2013. i *Rivera Vazquez i Calleja Delsordo protiv Švicarske*, br. 65048/13, stavak 40., 22. siječnja 2019.) već i, što je možda još i bitnije, predstavlja stvarne poteškoće za članove sudačkog sastava Suda s obzirom na činjenicu da većina njih, zbog jezičnih razloga, nije u mogućnosti proučavati domaći spis predmeta i tako provesti neovisnu ocjenu ili provjeru njegovog sadržaja na bilo koji način na koji se to od nas zahtjeva pri obavljanju naše sudske funkcije. Nadalje, ispitivanje pitanja koja nadilaze činjenični opseg prigovora podnositelja zahtjeva također bi moglo dovesti do rizika od postupanja suprotnog ograničenjima koja proizlaze iz uvjeta dopuštenosti utvrđenih u članku 35. stavku 1. Konvencije, prema kojem Sud može razmatrati predmet samo nakon što su iscrpljena sva raspoloživa domaća pravna sredstva i unutar razdoblja od šest mjeseci od dana donošenja konačne odluke.

9. Postupovna pozadina ovog predmeta može se sažeti kako slijedi.

10. Zahtjevom od 3. veljače 2015. godine podnositeljica zahtjeva A („majka“) podnijela je zahtjev u svoje ime i u ime B („svoje kćeri“) usko se usredotočivši na prigovor, kako je navedeno u stavcima 4. i 84., „da domaće vlasti nisu pravilno odgovorile na optužbe [koje je iznijela majka] o seksualnom zlostavljanju B od strane njezinog oca“. Upravo je taj ozbiljan, ali sužen prigovor priopćen tuženoj Vladi 23. rujna 2015. godine i na njega je Vlada odgovorila u svojem opširnom i detaljnom očitovanju iz veljače 2016. godine.

11. U odgovoru na očitovanje od 11. travnja 2016. godine dostavljenom u ime obiju podnositeljica zahtjeva opet su izneseni odgovori i daljnje tvrdnje samo o tom (suženom) prigovoru. U toj fazi, što možda nije iznenađujuće u svjetlu zajedničkog zastupanja dviju podnositeljica zahtjeva (gdje je majka djelovala u najboljem interesu djeteta), nije iznesena nikakva tvrdnja ni u jednom očitovanju u ime podnositeljica zahtjeva da su, kako je sada navedeno u stavku 95. presude, „vlasti trebale provesti istragu“ i o tome „je li bila emocionalno zlostavljana od strane majke“.

12. Štoviše, tek je nakon drugog vijećanja Suda 9. siječnja 2018. godine Sud po službenoj dužnosti i u svjetlu nekih dokaza koji su mu podneseni (posebno onih sažetih u staccima 22., 43. i 44.) utvrdio pitanje „potencijalnog sukoba interesa između podnositeljica zahtjeva“ (stavak 3.) i nastojao utvrditi odgovarajuća postupovna sredstva kojima bi mogao osigurati primitak neovisnih podnesaka u ime djeteta u njegovom najboljem interesu.

13. U tom je kontekstu odlučeno da je (a) potrebno dati naputak na temelju pravila 36. stavka 4. točke (b) da odvjetnica koja je, do tog trenutka, zastupala obje podnositeljice zahtjeva više ne bi trebala zastupati dijete ili mu pružati pomoć u ovom postupku, i da se (b) Hrvatskoj odvjetničkoj komori izravno uputi zahtjev da imenuje pravnog zastupnika u ime kćeri B.

14. Posljedično, dana 17. siječnja 2018. Hrvatska odvjetnička komora imenovala je gđu V. Drenški-Lasan, odvjetnicu iz Zagreba, da zastupa kćer u ovom postupku pred Sudom. Dana 12. travnja 2018. ona je dostavila očitovanje u ime kćeri u kojem je, prvi put, ustvrđeno da:

„B smatra da, u okviru domaćeg pravnog sustava, nije provedena učinkovita istraga o sumnji da:

1. ...
2. je bila podvrgnuta seksualnom zlostavljanju od strane neke druge osobe (...);
3. je bila podvrgnuta emocionalnom zlostavljanju od strane podnositeljice zahtjeva A (...)“

„Javne vlasti su propustile provesti takvu istragu i utvrditi jesu li neprimjereni ponašanje B i njezina preuranjena seksualizacija posljedica svjesne i namjerne manipulacije B.“

15. Vlada je na to očitovanje odgovorila 15. svibnja 2018., a majka je putem svoje odvjetnice također odgovorila daljnjim očitovanjem od 14. svibnja 2018. godine. U tom potonjem očitovanju, majka je izričito tvrdila da „emocionalno zlostavljanje B od strane A nije predmet istrage zbog koje su se prva i druga podnositeljica zahtjeva obratile Europskom sudu i da je u tom pogledu pravna zastupnica druge podnositeljice zahtjeva izašla iz okvira biti stvari ovog predmeta, kao i pitanja koja je dostavio Europski sud i očitovanja Vlade na koje je pravna zastupnica druge podnositeljice zahtjeva bila pozvana dostaviti svoj odgovor“.

16. U svjetlu ove postupovne povijesti i činjenice da su navodi koji su prvi put izneseni u očitovanju u ime kćeri u travnju 2018. godine izneseni

znatno izvan roka razdoblja od šest mjeseci od pravomoćne odluke u kaznenom postupku (stavak 48; vidi *mutatis mutandis*, presudu u gore citiranom predmetu *Radomilja i drugi*, stavak 138.), činilo nam se da su ti novi navodi bili očito izvan opsega predmeta te bi, razmatranjem tih novih navoda, Sud nedopušteno postupao *ultra petita* ili čak *extra petita*.

17. Posljedično, naše glasovanje za stavke 1. i 2. izreke presude odnosi se samo na prigovor koji je prvobitno iznesen, odnosno na usklađenost istrage o navodima o seksualnom zlostavljanju od strane oca sa zahtjevima Konvencije.

18. Kao što je gore navedeno, ovaj predmet pruža jasan primjer poteškoća s kojima se ovaj Sud često suočava u predmetima, obično u vezi s raspadom obitelji, u kojima interese jednog roditelja i djeteta zajednički zastupa isti odvjetnik nesumnjivo prema uputama odraslog podnositelja zahtjeva. Kao što je Sud pravilno presudio, kada je u bilo kojem postupku koji uključuje djecu potrebno prvenstveno voditi računa o njihovom najboljem interesu, nedostatak odvojenog zastupanja djeteta (i njegovog najboljeg interesa) Sudu iznimno otežava ili čak onemogućava da utvrdi, na bilo koji smislen način, što zapravo jest ili je bilo u najboljem interesu djeteta. U vrlo stresnim situacijama, kao što je, primjerice, raspad obitelji, sigurno ne bi bilo u redu da ovaj Sud pretpostavi da roditelj(i) može ili treba uvijek biti onaj koji će konačno odlučiti što je u najboljem interesu djeteta; nerijetko će doći do sukoba interesa (vidi, u drugačijem kontekstu, *Charles Gard i drugi protiv Ujedinjenog Kraljevstva* (odl.), br. 39793/17, stavak 67., 27. lipnja 2017.).

19. U tom kontekstu trebali bismo također priznati – kako nam se sada čini s vremenskim odmakom – opravdane kritike postupka koji je Sud usvojio nastojeći osigurati odvojenog zastupnika djeteta u ovom predmetu. U svojem očitovanju od 15. svibnja 2018. godine, Vlada prigovara da je u usvojenom postupku došlo do „zaobilaženja“ njezine zastupnice kao posrednika za komunikaciju s tuženom Vladom te se, izravnim obraćanjem Hrvatskoj odvjetničkoj komori, tražilo imenovanje takvog zastupnika od strane tijela koje, prema domaćem pravu, možda ustvari uopće nije primjereno tijelo za to:

„U ovom se predmetu može tvrditi da su zaobiđene nadležne državne vlasti čiji je zadatak zaštititi dječja prava, što također može otvoriti pitanja načela supsidijarnosti, posebice s obzirom na to da će ovaj postupak pred Sudom vjerojatno izravno utjecati na domaći postupak koji je u tijeku, s obzirom na obveze države na temelju članka 46. Konvencije.

Zaključno, imajući u vidu prirodu i složenost situacije, država smatra da bi bilo korisno osigurati da je neovisni i nepristrani zastupnik bio imenovan u odgovarajućem domaćem postupku, od strane nadležnog domaćeg tijela, kako bi se osigurala potpuna zaštita interesa djeteta. ...

... država poziva Sud da razmotri i utvrdi jasne kriterije i postupovna pravila koji se odnose na nužnost imenovanja, kao i samo imenovanje, pravnih zastupnika podnositeljima zahtjeva koji su članovi ranjivih skupina.“

20. Slažemo se da iskustvo u ovom predmetu pokazuje – kako sugerira Vlada – da Sud i Poslovnik Suda trenutno nisu osobito dobro prilagođeni ovim poteškoćama. Međutim, iako je ovaj problem zasigurno nešto o čemu bismo potaknuli Odbor za Poslovnik Suda da ga dalje razmotri, čini nam se da je jasno da i sama priroda postupka pred ovim Sudom zapravo znači da bi svaki mehanizam koji bi Sudu omogućio da naloži ili zahtjeva imenovanje zakonskog skrbnika / odvojenog zastupnika za podnositelja zahtjeva koji je dijete u slučajevima kada je utvrđen sukob interesa ili postoji sumnja na sukob interesa – kako je predviđeno u kontekstu domaćih postupaka, primjerice, u članku 31. Lanzarotske konvencije – u većini slučajeva djelovao prekasno te bi, stoga, bio neučinkovit u odnosu na zaštitu najboljih interesa djeteta.

21. Navedeno, međutim, onda otvara šire pitanje o tome ne bi li bilo prikladno da drugi sudionici u europskom sustavu zaštite ljudskih prava, a posebice države članice, razmotre, možda i zajedno sa Sudom, ne bi li bilo korisnije utvrditi ili uspostaviti domaće mehanizme za imenovanje zakonskog skrbnika / odvojenog zastupnika djeteta u postupcima pred ovim Sudom (ili produljiti mandat zastupnika ako su imenovani u domaćim postupcima), barem u predmetima o kojima je tužena Vlada obaviještena i u kojima je utvrđen sukob interesa ili postoji sumnja na sukob interesa između dva podnositelja zahtjeva. Sud je svakako dosljedno pokazivao da je dovoljno fleksibilan u odnosu na predmete koje su podnijeli zastupnici osoba koje su ranjive zbog svoje dobi, spola ili invaliditeta, a zbog čega nisu mogle u svoje ime podnijeti prigovor na razmatranje Sudu: vidi *S.P., D.P. i A.T. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 23715/94, odluka Komisije od 20. svibnja 1996., neobjavljena i *Centar za pravna istraživanja u ime Valentina Câmpeanua protiv Rumunjske* [VV], br. 47848/08, stavak 103., ECHR 2014.

ZAJEDNIČKO SUPROTSTAVLJENO MIŠLJENJE SUCA SICILIANOSA, SUTKINJE TURKOVIĆ I SUCA PEJCHALA

1. Nažalost, nismo se mogli složiti sa zaključkom većine da u ovom predmetu nije došlo do povrede članaka 3. i 8. Konvencije, posebno s obzirom na vrlo mladu dob podnositeljice zahtjeva (B) i navod da je bila žrtva seksualnog zlostavljanja od strane oca (C), a time i njezinu osobitu ranjivost i potrebu da se najbolji interesi djeteta prvenstveno uzimaju u obzir pri zaštiti njezinih prava kao žrtve i provođenju učinkovite istrage. Iako se slažemo s većinom da u Hrvatskoj postoji odgovarajući pravni i regulatorni okvir mjerodavan za posebne okolnosti ovog predmeta (vidi stavak 120. presude), za razliku od većine (vidi stavak 129. presude) smatramo da domaće vlasti nisu provele učinkovitu istragu niti su pružile dovoljnu zaštitu prava podnositeljice zahtjeva kao žrtve iz razloga objašnjenih u nastavku. Zapravo, prema našem mišljenju, u ovom su predmetu ta dva pitanja usko povezana te su propusti u zaštiti prava podnositeljice zahtjeva kao žrtve izravno doprinjeli neučinkovitosti istrage.

2. Smatramo da se u ovom predmetu otvaraju općenitija pitanja koja se odnose, s jedne strane, na pozitivnu obvezu država da, tijekom kaznene istrage, zaštite „prava djeteta žrtve“ koje je navodno seksualno zlostavljano, te s druge strane, na posebne standarde koji bi se trebali primjenjivati pri provođenju učinkovite istrage o takvim kaznenim djelima, uz istodobno osiguranje odgovarajućeg i učinkovitog ostvarivanja prava obrane. Nadalje, koliko nam je poznato, ovo je prvi predmet pred ESLJP-om u kojem je Sud zatražio imenovanje posebnog pravnog zastupnika za podnositelja zahtjeva koji je dijete odvojeno od zastupnika koji je izvorno podnio prigovor Sudu u ime majke i djeteta. Sud je tako postupio kako bi riješio mogući sukob interesa između njih dvije (vidi stavak 3. presude). Međutim, postupak imenovanja te uloga i ovlasti posebnog zastupnika u ovom predmetu i općenito pred Sudom ostali su nejasni. Tvrdnje koje je iznijela posebna zastupnica u određenoj mjeri otvaraju posebna pitanja vezana uz opseg predmeta.

3. Sada ćemo detaljnije zasebno razmotriti svako od tih pitanja. Na početku ćemo ukratko razjasniti opseg predmeta.

1. Opseg predmeta

4. U svjetlu predmeta *Radomilja i drugi*, kako bi se utvrdio pravilan opseg ovog predmeta, potrebno je razlikovati prigovor koji je podnijela A u svoje ime i u ime B od podnesaka koje je kasnije podnijela posebna zastupnica B. Utvrđena je sudska praksa da Sud ne može svoje odluke temeljiti na činjenicama koje nisu obuhvaćene prigovorom. Međutim, to ne sprječava podnositelja zahtjeva da pojasni ili razradi svoje prvobitne podneske tijekom postupka na temelju Konvencije (vidi *Radomilja i drugi* [VV], br. 37685/10

i 22768/12, stavci 121. - 22. i 126., 20. ožujka 2018.). Imajući to u vidu, mogu se razlikovati dvije vrste primjedbi koje je iznijela posebna zastupnica u svojim podnescima. S jedne strane, to su primjedbe kojima je ponovila iste tvrdnje koje je A iznijela u prvobitnom prigovoru¹, zajedno s primjedbama kojima je samo dalje razradila prvobitne podneske A vezane uz istragu o navodnom seksualnom zlostavljanju B i zaštitu prava djeteta tijekom te istrage na temelju činjenica navedenih u prvobitnom prigovoru koje su naknadno pojašnjene i razrađene u očitovanjima Vlade i podnositeljice zahtjeva²; a s druge strane, to su primjedbe koje se nisu izravno temeljile na tim činjenicama³.

5. Budući da je A, kao i Vlada, bila pozvana i dobila je priliku očitovati se o svim tim tvrdnjama, u ovom predmetu ne postoji problem u pogledu kontradiktornosti. Međutim, samo bi prva vrsta primjedbi koje je iznijela posebna zastupnica udovoljila zahtjevima iz predmeta *Radomilja*. U pogledu druge vrste tvrdnji (onih navedenih u fusnoti 3), postavlja se pitanje mogu li te tvrdnje uopće biti u opsegu predmeta te može li ih stoga Sud razmatrati, ili su nedopuštene bilo prema pravilu o šest mjeseci, bilo zato što bi se smatralo da su *ultra petita*, bilo zbog mogućeg neiscrpljivanja domaćih pravnih sredstava. To je novo pitanje u našoj sudskoj praksi te zaslužuje posebnu pozornost. S tim u vezi, slažemo se sa suglasnim mišljenjem naših kolega sutkinje Koskelo i sudaca Eickea i Ilievskog kao i sa suglasnim mišljenjem suca Wojtyczeka. To ćemo pitanje detaljnije razraditi u nastavku te ćemo i razmotriti ulogu posebnog zastupnika, uzimajući u obzir načelo najboljih interesa djeteta, koje je i sam Sud dužan primijeniti. Pri donošenju ove presude, nažalost, nije bilo pokušaja razlikovanja između ovih dviju vrsta tvrdnji posebne zastupnice ni zauzimanja stava u tom pogledu o opsegu predmeta. Ta se kritika podjednako odnosi i na većinu i na manjinu.

6. Naše neslaganje s većinom u ovom se predmetu zapravo temelji na tvrdnjama koje je podnijela podnositeljica zahtjeva, bilo putem A u podnescima koje je dostavila u svoje ime i u ime B⁴, bilo putem posebne

¹ Tvrdnje, primjerice, da B nije odmah odvedena ginekologu na pregled ili da C nije podvrgnut psihološkoj ili psihijatrijskoj forenzičkoj procjeni u specijaliziranoj ustanovi u skladu s profesionalnim standardima.

² Kao što je isticanje da je zbog čestih razgovora djeteta bilo izloženo sekundarnoj viktimizaciji, da djetetu nije dodijeljen ovlaštenu zastupnik financiran od strane suda, neovisan o A i C-u, koji zbog sukoba interesa nisu mogli postupati u najboljem interesu djeteta tijekom istrage, i da vlasti nisu provele učinkovitu istragu o nepoznatom počinitelju. Prema našem mišljenju, sve su te tvrdnje očito unutar opsega predmeta prema kriterijima iz predmeta *Radomilja i drugi* (vidi stavak 4. ovog mišljenja).

³ Moglo bi se tvrditi da je to prigovor o tome da nije provedena učinkovita istraga o sumnji da je B bila podvrgnuta emocionalnom zlostavljanju od strane A.

⁴ U prigovoru podnesenom u svoje ime i u ime B, A je konkretno navela da ne postoji jasan pravni okvir koji regulira postupanje vlasti te je pružila niz primjera za svoju tvrdnju. Nadalje, istaknula je da je B posebno ranjiva žrtva i da kao takva ima pravo na djelotvornu zaštitu svojih prava. Konkretno, primijetila je da djeteta nije bilo odmah pregledano nakon što je prijavila incident, da je navodni počinitelj bio prisutan u Poliklinici tijekom prvog

zastupnice koja je postupala u ime B, u mjeri u kojoj su potonje tvrdnje jasno obuhvaćene činjenicama iznesenim u zahtjevu⁵. Sud napominje u ovoj presudi da su postojala tri aspekta prigovora podnositeljice zahtjeva: adekvatnost pravnog okvira, učinkovitost istrage i dostatna zaštita prava žrtava tijekom istrage vezane uz navode o seksualnom zlostavljanju B (vidi stavke 105. i 115. presude). Slažemo se s tom ocjenom. Prema tome, naša kritika stajališta većine zapravo se temelji na tvrdnjama citiranim u tvrdnjama stranaka u presudi (stavci 94. - 96. i 98. - 100. presude), osim tvrdnje vezane uz nedostatak učinkovite istrage o navodnom emocionalnom zlostavljanju djeteta (stavak 97. presude) koju zasebno razmatramo u okviru uloge posebne zastupnice.

7. Međutim, želimo naglasiti da bi, prilikom preispitivanja učinkovitosti istrage, u skladu s našom dobro utvrđenom sudskom praksom⁶, kad je prigovor dokaziv, Sud trebao po službenoj dužnosti primijeniti kriterije koji se odnose na učinkovitost istrage kako su utvrđeni u njegovoj sudskoj praksi, bez obzira na to je li podnositelj zahtjeva ukazao na određeni posebni nedostatak. To je stoga što vrlo često podnositeljima zahtjeva nije omogućen precizan uvid u spis tužiteljstva te stoga ne mogu biti svjesni svih mogućih nedostataka u istrazi. Prema tome, dovoljno je da iznesu dokazivu tvrdnju da je istraga bila neučinkovita, a zatim je na Vladi teret dokazivanja da pokaže da je istraga provedena u skladu sa zahtjevima sudske prakse Suda koji se odnose na učinkovitost istrage, u suprotnom Sud može izvesti negativne zaključke na temelju činjenica koje je iznio podnositelj zahtjeva i koje je Vlada pojasnila u svojem očitovanju. Međutim, u ovom predmetu podnesci podnositeljice zahtjeva prilično su iscrpni i naša kritika stajališta većine, prema našem mišljenju, zapravo u potpunosti odražava tvrdnje podnositeljice zahtjeva koje se odnose na pozitivnu obvezu države da zaštiti njezina prava kao žrtve tijekom istrage i na učinkovitost istrage o navodnom seksualnom zlostavljanju djeteta. Kao što je ranije naglašeno, sve te tvrdnje dostavljene

ispitivanja djeteta od strane multidisciplinarnog tima, da je bio prisutan na ginekološkom pregledu djeteta i da joj nisu pružene nikakve informacije ili upute o tome kako se treba ponašati i osigurati prava svog djeteta. Kasnije je u svojem očitovanju naglasila da Centar za socijalnu skrb nije poduzeo nikakve mjere zaštite djeteta. Konačno, prigovorila je da je istraga bila neučinkovita jer nije bila brza ni temeljita, multidisciplinarni razgovor s djetetom obavljen je tek osam dana nakon što je incident prijavila Poliklinici i četiri dana nakon što je incident prijavila policiji, nikakav forenzički intervju s djetetom nikada nije obavljen, nije zatraženo ni provedeno vještačenje o psihijatrijskim i psihološkim značajkama navodnog počinitelja iako su stručnjaci koji su pregledali dijete naveli da je takvo vještačenje potrebno, trebalo je dugo vremena da se obavi obavijesni razgovor s počiniteljem, nikada nije izvršena pretraga njegovog doma, računala ili mobilnog telefona, a policija nije pravovremeno obavijestila Državno odvjetništvo o predmetu.

⁵ Činjenice utvrđene u fusnoti 1 i 2 ovog mišljenja.

⁶ Vidi, primjerice, brojne predmete u odnosu na Tursku ili Rusiju vezane uz učinkovitu istragu ili, primjerice, predmete u odnosu na Hrvatsku vezane uz učinkovitu istragu o ratnim zločinima.

su Vladi na očitovanje. Sažeto su citirane u stavcima 94. - 96. i 98. - 100. presude.

2. Pozitivna obveza države da zaštiti prava podnositeljice zahtjeva kao djeteta i žrtve, navodno seksualnog zlostavljanja, tijekom istrage

8. U ovom je predmetu Sud izričito priznao da je na temelju članka 3. i 8. Konvencije država imala pozitivnu obvezu štiti prava žrtava u kaznenom postupku (vidi stavak 109. presude), koja bi prema našem mišljenju trebala obuhvaćati i konkretna prava djece žrtava seksualnog zlostavljanja tijekom kaznene istrage. Kao pitanje koje Sud treba ispitati podnositeljica zahtjeva navela je propust u zaštiti njezinih „prava žrtve“ tijekom istrage (vidi stavke 105. i 115. presude). Napominjemo da bi osobu trebalo smatrati žrtvom bez obzira na to je li počinitelj identificiran, uhićen, je li protiv njega bio pokrenut kazneni progon ili je osuđen te bez obzira na obiteljski odnos između njih (vidi članak 19. Direktive EU-a o uspostavi minimalnih standarda za prava, potporu i zaštitu žrtava kaznenih djela, stavak 76. presude). Prema našem mišljenju, pri donošenju presude trebalo je ispitati prigovor koji se odnosi na zaštitu prava žrtava s gledišta djeteta za koje se navodi da je žrtva seksualnog zlostavljanja. Za to nije dovoljno, u presudi pod naslovima Pravo Europske unije i Međunarodni instrumenti, samo detaljno citirati kriterije vezane općenito uz zaštitu prava žrtava tijekom kaznenih istraga te konkretnije uz zaštitu prava djece koja su (navodno) žrtve seksualnog zlostavljanja kako su utvrđeni u međunarodnim dokumentima (vidi stavke 76, 78., 79. i 81. - 83., također usporedi *Y. protiv Slovenije*, stavak 104.), već je pri preispitivanju okolnosti predmeta te kriterije trebalo i uzeti u obzir.

9. Konkretno, kada je u prvom izvješću stručnjaka utvrđeno da su postojali elementi koji ukazuju na pritisak i mogućnost indukcije podnositeljice zahtjeva od strane majke (vidi stavak 22. presude), nadležne domaće vlasti nisu razmislile imenovanje posebnog skrbnika i/ili pravnog zastupnika za podnositeljicu zahtjeva kako bi se izbjegao bilo kakav potencijalni sukob interesa između nje i njezine majke te kako bi se nepristrano zaštitili interesi djeteta (kako je predviđeno Protokolom 1, citiranim u stavku 67. presude, i člankom 31. stavkom 4. Lanzarotske konvencije, citiranim u stavku 77. presude). Većina nije razmislila taj propust od strane domaćih vlasti, iako ga je posebna zastupnica posebno istaknula kao jedan od propusta u zaštiti prava djeteta tijekom istraga (vidi stavak 99. presude) i iako je i sam Sud iz istih razloga zahtijevao imenovanje posebnog zastupnika za dijete. Nadalje napominjemo da je istodobno C tvrdio da je A fizički kažnjavala B, zbog čega je podnio kaznenu prijavu (vidi stavke 15. i 25. presude) i da je pokrenuo sudski postupak protiv A, tražeći da mu se B povjeri na čuvanje i odgoj (vidi stavke 23., 27. i 35. presude). Vlasti su bile svjesne tog izrazito neprijateljskog odnosa između roditelja.

10. Nadalje, već tijekom prve faze istrage istrage, s podnositeljicom zahtjeva razgovore su obavili različiti stručnjaci u najmanje tri različita navrata, što se čini suprotnim zahtjevu zaštite žrtava navodnog seksualnog nasilja, posebno djece, od sekundarne viktimizacije, *inter alia*, jer se tako od nje opetovano tražilo da prepričava traumatično iskustvo različitim stručnjacima (vidi tvrdnje stranaka u stavku 100. presude; vidi s tim u vezi Protokol 3, citiran u stavku 72. presude, i članak 35. stavak 1. točke (d) i (e) Lanzarotske konvencije, citirane u stavku 77. presude). Kako je potvrdila stručna savjetnica Državnog odvjetništva u svom izvješću od 3. prosinca 2014. godine, domaćim vlastima bila je poznata činjenica da je A podvrgnula B dodatnim psihološkim obradama (vidi stavak 43. presude), ali nisu učinile ništa da spriječe i/ili izbjegnju takvu sekundarnu viktimizaciju djeteta (vidi, u tom smislu, mjerodavne međunarodne instrumente, posebice članak 30. stavak 2. i članak 35. Lanzarotske konvencije, citirane u stavku 77. presude, i obrazloženje uz tu Konvenciju, citirano u stavku 78. presude, i stavke 77. i 78. izvješća Lanzarotskog odbora, citiranog u stavku 80. presude). Zapravo, same su vlasti naložile posljednju psihološku obradu, s ciljem pružanja „kaznenopravne zaštite“ djetetu (vidi stavak 39. presude). U predmetu *G.U. protiv Turske* (br. 16143/10, stavci 72. - 73., 18. listopada 2016.) Sud je naglasio da države moraju usvojiti postupovna pravila kojima osiguravaju jamstva i zaštitne mjere za svjedočenje djece. To se podjednako odnosi na suđenje i predraspravnu istragu. U predmetu *Y. protiv Slovenije* (br. 41107/10, stavci 104., 108., 109., 112. i 114., 28. svibnja 2015.) Sud je naglasio da države imaju pozitivnu obvezu štititi prava žrtava, a od kriterija za tu zaštitu izdvojio je dužnost zaštite žrtava od zastrašivanja i ponovne viktimizacije i obavljanja najmanjeg mogućeg broja medicinskih pregleda.

11. S tim u vezi primjećujemo da nijedan razgovor s podnositeljicom zahtjeva nije snimljen na video vrpcu ni obavljen na takav način da bi mogao biti prihvaćen kao dokaz tijekom nekog budućeg sudskog postupka ili da bi se mogao koristiti u druge svrhe (usporedi *Vronchenko protiv Estonije*, br. 59632/09, stavak 61., 18. srpnja 2013.; *Rosin protiv Estonije*, br. 26540/08, stavak 62., 19. prosinca 2013.; i *Kovač protiv Hrvatske*, br. 503/05, stavak 30., 12. srpnja 2007.). Svrha snimanja na video vrpcu nije samo osiguravanje prava obrane, kako se čini da ga većina shvaća i tumači (vidi stavak 125. presude), već je i glavni ili barem jednako važan cilj snimanja razgovora s djetetom žrtvom seksualnog zlostavljanja na video vrpcu zaštititi djecu od rizika da budu dodatno traumatizirana višestrukim nepotrebnim razgovorima. Cilj je tog snimanja ograničiti broj razgovora koliko je to moguće. Razgovor snimljen na video vrpcu može se koristiti u različite svrhe, uključujući liječnički pregled i terapijske usluge. Takva je praksa uspješno razvijena u brojnim zemljama (vidi članak 35. stavak 1. točku (e) Lanzarotske konvencije s obrazloženjem uz tu Konvenciju, citirane u stavcima 78. i 79. presude, zajedno s mjerodavnim dijelom stavaka 77. i 78. prvog izvješća Lanzarotskog odbora, citiranog u stavku 80. presude). Prema našem

mišljenju, višestruki razgovori koje je organizirala majka i o kojima su vlasti imale saznanja ili koje su same vlasti organizirale doista bi se mogli smatrati izvorom sekundarne viktimizacije podnositeljice zahtjeva u ovom predmetu.

12. Nadalje, dok je između stranaka sporno tko je zapravo bio prisutan tijekom prve grupe razgovora s B 20. lipnja 2014. godine, nesporno je da je C, navodni počinitelj, bio u prostorijama Poliklinike i da ga je B ondje vidjela (vidi stavak 19. presude i fusnotu 4), što se čini protivnim domaćim i međunarodnim pravilima kojima se preporučuje izbjegavanje takvih susreta (vidi Protokol 1, citiran u stavku 68. presude, i članak 31. stavak 1. točku (g) Lanzarotske konvencije, citirane u stavku 77. presude).

13. Osim toga, ništa ne pokazuje da su vlasti pružile A jasne informacije o pravima B kao žrtve, kao što je pravo na besplatnu pravnu pomoć ili savjetovanje i psihološku podršku, ili da su joj pomogle navedeno ostvariti kako to zahtijevaju Protokoli (vidi stavke 69. do 71. presude).

14. Želimo naglasiti da navodnoj žrtvi treba biti na raspolaganju primjerena podrška od trenutka kada nadležne vlasti saznaju za postojanje žrtve i tijekom cijelog kaznenog postupka (vidi različite međunarodne instrumente citirane u stavcima 77. - 83. presude). Ta je obveza još stroža kada je žrtva navodnog kaznenog djela djeteta (vidi članke 22. i 24. Direktive EU-a, citirane u stavku 83. presude). Nesumnjivo je Protokolom 2, u okviru dužnosti centara za socijalnu skrb, predviđeno da su obvezni žrtvama pružiti pomoć u ostvarivanju pravne pomoći i savjetovanja i psihološke podrške (vidi stavak 71. presude; i vidi s tim u vezi predmet *C.A.S. i C.S. protiv Rumunjske*, br. 26692/05, stavci 65. i 78., 20. ožujka 2012.). Prema našem mišljenju, problematična je činjenica da su Centru za socijalnu skrb trebala dva mjeseca da upita Polikliniku je li podnositeljica zahtjeva bila uključena u bilo kakve tretmane podrške i praćenja nakon multidisciplinarnе obrade (vidi stavak 28. presude). To istodobno pokazuje lošu koordinaciju i suradnju različitih aktera koji su na početku postupka trebali intervenirati kod djeteta žrtve te u njegovu korist (vidi stavke 80. i 116. presude).

15. Prema našem mišljenju, svi ti propusti, čak i ako svaki sam po sebi možda ne dostiže prag na temelju članaka 3. i 8. Konvencije, kumulativno predstavljaju povredu pozitivne obveze države da zaštiti prava žrtava tijekom kaznene istrage, odnosno, u ovom predmetu prava žrtava djeteta koje je navodno seksualno zlostavljao otac (pravo na posebnog pravnog zastupnika i/ili skrbnika, pravo na zaštitu od sekundarne viktimizacije, pravo na psihološku i drugu podršku, pravo na postupanje od strane različitih aktera koji djeluju koordinirano i u suradnji, pravo na informacije kako je definirano međunarodnim instrumentima i internim zakonodavstvom, a sve citirano u presudi, vidi stavke 76. - 83.).

3. Učinkovitost istrage

16. Na početku primjećujemo da su rezultati triju vještačenja u predmetu vezanih uz navodno seksualno zlostavljanje B bili neuvjerljivi. U prvom izvješću stručnjaka od 4. srpnja 2014. godine utvrđeno je da B ne pokazuje jasne znakove koji bi upućivali na seksualno zlostavljanje te da su postojali elementi koji ukazuju na pritisak i mogućnost indukcije od strane majke (vidi stavak 22. presude). U izvješću stručnjaka od 10. studenoga 2014. godine navedeno je da je B opisala seksualizirano ponašanje C-a prema njoj i da je tijekom razgovora podnositeljica zahtjeva pokazala neprimjereno ponašanje u trenutačnoj situaciji (vidi stavak 40. presude). U izvješću stručnjaka od 1. prosinca 2014. godine utvrđeno je da je B bila izložena sadržajima i/ili postupcima seksualne prirode od strane neke odrasle osobe, što je dovelo do njezinog pretjerano seksualiziranog ponašanja, i da je njezino ponašanje ukazivalo na postojanje traume. U istom je izvješću naglašeno da se podnositeljica zahtjeva odvodi kod raznih stručnjaka od institucije do institucije pa je već u tim ustanovama toliko udomaćena da svoje ponašanje prilagođava, pa se od nje više i ne može dobiti vjerodostojan iskaz (vidi stavak 42. presude).

17. Iako je sa sigurnošću zaključeno da je dijete B pokazivalo erotizirano ponašanje neprikladno za njezinu dob, nakon ocjene dokumentacije i s obzirom na zaključak stručnjaka da od djeteta više nije moguće dobiti istinit iskaz, tijela kaznenog progona zaključila su da nema dovoljno dokaza za kazneni progon C-a te su donijela službenu odluku da ne pokreću kazneni progon (vidi stavke 43. - 45. presude). Ni na koji način ne dovodimo u pitanje zaključak koji su donijela tijela kaznenog progona niti vjerujemo da bi Sud u bilo kojem pogledu trebao ocjenjivati odgovornost C-a. Međutim, smatramo da koraci poduzeti prije donošenja tog zaključka nisu bili u skladu s postupovnim obvezama države na temelju članaka 3. i 8. Konvencije (vidi, *mutatis mutandis*, *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 7. prosinca 1976., stavak 49., Serija A br. 24, i *Sandra Janković protiv Hrvatske*, br. 38478/05, stavak 46., 5. ožujka 2009.).

18. S obzirom na važnost koju većina pridaje činjenici da je Državno odvjetništvo zaključilo da nije bilo osnova za kazneni progon protiv C-a (vidi stavke 123. - 25. presude), smatramo važnim naglasiti da, kada postoje navodi dostatni da dovedu do obveze vlasti da istraže situaciju (vidi stavak 114. presude), činjenica da istraga u konačnici nije potvrdila odgovornost C-a ne utječe na potrebu da se pažljivo ispita je li istraga o navodnom seksualnom zlostavljanju zadovoljila minimalni prag učinkovitosti. To je stoga što je obveza provođenja istrage posebno namijenjena osporavanju ili potvrđivanju odgovornosti navodnog počinitelja (usporedi *Mustafa Tunç i Facire Tunç protiv Turske* [VV], br. 24014/05, stavci 132. - 34., 14. travnja 2015., u pogledu članka 2.; i *Alpar protiv Turske*, br. 22643/07, stavak 42., 26. siječnja 2016., u pogledu članka 3.). Ustvari, kako je istaknuto u samoj presudi, kada

se iznesu dokazivi navodi na temelju članka 3. Konvencije, Sud mora provesti posebno temeljitu provjeru bez obzira na to kako je istraga u konkretnom predmetu završila (vidi stavak 108. presude). Prema našem mišljenju, Sud pritom treba osobito uzeti u obzir posebne standarde kojima bi se domaće vlasti trebale voditi pri provođenju učinkovite istrage o navodnom seksualnom zlostavljanju djeteta (vidi članak 30. stavak 5. Lanzarotske konvencije).

19. S obzirom na posebnu ranjivost djece kad su uključena u kazneni postupak, a osobito kad je taj postupak vezan uz njihovo navodno seksualno zlostavljanje, posebnu pozornost treba posvetiti zaštiti „prava žrtava“ djece u kaznenom postupku, koja su istovremeno namijenjena da osiguraju učinkovitu istragu (značajan dio Lanzarotske konvencije obuhvaća tu temu, vidi, posebice, članke 10. - 14., 30. - 36., od kojih su neki citirani u stavku 78. presude; vidi Obrazloženje uz Lanzarotsku konvenciju, stavak 209.; vidi i Direktivu EU-a, posebice članke 1., 20. i 24., citirane u stavku 76. presude). Između ostalog, uspostavljeni su posebni standardi za obavljanje razgovora s djecom u kaznenim postupcima, kao i tijekom istraga (članak 35. Lanzarotske konvencije, citiran u stavku 78. presude). Svrha je tih pravila, s jedne strane, zaštititi djecu od sekundarne viktimizacije, a s druge strane, osigurati pouzdane dokaze, a time i učinkovitu istragu. U predmetu *G.U. protiv Turske* (gore citiran, stavci 72. - 73.) Sud je naglasio da države moraju usvojiti postupovna pravila kojima osiguravaju jamstva i zaštitne mjere za svjedočenje djece. Većina je zanemarila taj specifični aspekt učinkovitosti istrage vezane uz navodno seksualno zlostavljanje djece.

20. Konkretno, kada je 16. lipnja 2014. godine A obavijestila policiju, a dan kasnije i nadležni centar za socijalnu skrb, o navodnom seksualnom zlostavljanju svoje kćeri, policija je obavila obavijesne razgovore s A, njezinim bratom i sestrom, odgajateljicama iz vrtića koji je podnositeljica zahtjeva pohađala u relevantno vrijeme i njezinu redovnu pedijatricu. Međutim, s navodnom žrtvom nije obavljen razgovor niti je pregledana kako bi se izbjegao rizik od stavljanja nepotrebnog pritiska na dijete (vidi stavak 90. presude; u tom pogledu vidi članak 30. stavak 3. i članak 35. stavak 1. točku (a) Lanzarotske konvencije, citirane u stavku 77. presude). Štoviše, nema naznaka da su vlasti same organizirale potrebne početne razgovore i preglede podnositeljice zahtjeva od strane stručnjaka u tom području, već su to prepustile A. Sud nadalje primjećuje da je multidisciplinarni tim stručnjaka prvi put obavio razgovor s podnositeljicom zahtjeva 20. lipnja 2014. godine, odnosno, četiri dana nakon što je A obavijestila policiju o navodnom seksualnom zlostavljanju. Nije pruženo nikakvo opravdanje za to odlaganje (vidi članak 35. točku (a) Lanzarotske konvencije, citiran u stavku 78. presude). Tom se prilikom otac, navodni počinitelj, nalazio u prostorijama Poliklinike i komunicirao je s podnositeljicom zahtjeva suprotno utvrđenim međunarodnim i domaćim standardima (vidi stavak 7. ovog mišljenja). Štoviše, taj razgovor po svojoj prirodi nije bio forenzički intervju. Zapravo,

nikada nije obavljen forenzički intervju s djetetom radi odlučivanja o kaznenoj prijavi A, iako je njezina prijava bila dokaziva i iako je u određenom trenutku odvjetnica podnositeljice zahtjeva izričito zatražila takav intervju (vidi stavak 41. presude).

21. S tim u vezi, moramo primijetiti da se čini kako u predmetu kao što je ovaj forenzički intervju obavljeni bez odlaganja pružaju najpouzdaniji izvor informacija. Također se mogu koristiti u svim daljnjim istragama ili postupcima, mogu spriječiti ponovljenu traumatizaciju i prije svega spriječiti bilo kakav vanjski utjecaj i/ili pritisak na dijete, koji bi utjecao na njegovu vjerodostojnost, te su stoga od ključne važnosti za osiguravanje učinkovitosti istrage (vidi, u tom smislu, članak 35. Lanzarotske konvencije, citiran u stavku 77., Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci, citirane u stavku 83. presude, i članak 24. Direktive 2012/29/EU Europskog parlamenta i Vijeća, citiran u stavku 76. presude). Razgovor u Poliklinici mogao je biti organiziran na taj način, ali to nije učinjeno u ovom predmetu.

22. Nakon prvog razgovora s multidisciplinarnim timom, A je dogovorila jedan dodatni razgovor s psihijatrom. Još jedan razgovor s psihijatrom dogovorilo je Državno odvjetništvo (vidi stavak 39. presude). Čini se i da je dijete bilo uključeno u psihološki tretman, iako još nije bio obavljen forenzički intervju s djetetom (vidi stavak 39. presude). Sve navedeno dovelo je do zaključka u izvješću stručnjaka iz studenog 2014. godine da je, budući da se podnositeljica zahtjeva odvodi kod raznih stručnjaka od institucije do institucije, već u tim ustanovama toliko udomaćena da svoje ponašanje podešava, pa se od nje više i ne može dobiti vjerodostojan iskaz. Ti propusti u organiziranju odgovarajućeg forenzičkog intervju s djetetom, navodnom žrtvom seksualnog zlostavljanja, značajno su pridonijeli odluci tijela kaznenog progona da obustave istragu zbog nedostatka dostatnih dokaza (vidi stavak 42. presude).

23. Nema dokaza koji bi pokazali da su vlasti pružile A jasne upute o pravima njezina djeteta (vidi fusnotu 4 ovog mišljenja), ili da su uputile A kako bi se trebala ponašati da ne ometa istragu (ibid.), ili da su vlasti istragu organizirale na način da pribave i osiguraju djetetovu verziju navodnih događaja koja bi se mogla koristiti u svrhe kaznene istrage.

24. Nadalje, bilo je i drugih propusta u istrazi, koji nisu povezani s propustima u zaštiti prava žrtava. Primjerice, policija nije obavila obavijesni razgovor s navodnim počiniteljem prije 11. kolovoza 2014. godine, odnosno gotovo dva mjeseca nakon što je policija obaviještena da je navodno seksualno zlostavljao svoju kćer (vidi stavak 25. presude, vidi, također, gore citirani predmet *C.A.S. i C.S. protiv Rumunjske*, stavak 74., u kojem su vlastima također trebala dva mjeseca da obave obavijesni razgovor s osumnjičenikom). Nadalje, policija je navodnom počinitelju oduzela USB uređaj tek 22. kolovoza 2014. godine, više od dva mjeseca nakon podnošenja prijave, iako je A prijavila da je na njegovom računalu vidjela pornografski

materijal (vidi stavak 30. presude, vidi također fusnotu 4 ovog mišljenja). Vlasti nisu pružile nikakvo objašnjenje za to odlaganje, a ni mi ne vidimo nikakav razlog za isto. Napominjemo da u predmetima podnositelja zahtjeva koji su u ranjivom položaju Sud od vlasti zahtijeva da pokažu poseban oprez (vidi, primjerice, *I.C. protiv Rumunjske*, br. 36934/08, stavak 51., 24. svibnja 2016.; i gore citirani predmet *C.A.S. i C.S.*). Konačno, iako je u drugom izvješću navedeno da bi „za rasvjetljavanje forenzičkih pitanja zbog kompliciranog statusa djevojčice i cjelokupne povijesti „slučaja“ bilo potrebno učiniti vještačenje koje bi jedino moglo u dostatnoj mjeri rasvijetliti psihijatrijske i psihološke karakteristike oba roditelja i njihovu uzročnopoljedičnu vezu sa ponašanjem djevojčice, te prisutnost eventualno manipulacije djetetom“ (vidi stavke 40. i 96. presude), to uopće nije učinjeno tijekom kaznene istrage. Napominjemo da vlasti moraju poduzeti razumne korake koji su im na raspolaganju kako bi osigurale dokaze koji se odnose na incident, uključujući, *inter alia*, i forenzičke dokaze (vidi gore citirani predmet *C.A.S. i C.S.*, stavak 70.).

25. Nadalje se čini da nadležna policijska uprava nije obavijestila Državno odvjetništvo o kaznenoj prijavi A ili izvidima koje je policija poduzela, prije 6. kolovoza 2014. godine (vidi stavak 24. presude), iako je prema domaćem pravu, koje je bilo na snazi u relevantno vrijeme, imala obvezu to učiniti mnogo ranije. Nakon toga je policija mjesečno dostavljala ažurirana izvješća o istrazi, iako je bila obvezna to činiti odmah nakon poduzimanja bilo kakvih izvida, a najkasnije 24 sata nakon (vidi stavak 63. presude, vidi također fusnotu 4 ovog mišljenja). Čak i nakon što je obaviješteno o predmetu i aktivnostima policije, Državno odvjetništvo i dalje je ostalo prilično pasivno u postupku. Nema naznaka da je pružilo bilo kakve upute policiji ili samo poduzelo bilo kakve aktivnosti, osim što je odredilo dva vještačenja, jedno od strane defektologa, a drugo od strane Poliklinike u kojoj je B bila uključena u tretman u to vrijeme (vidi stavke 38. i 39. presude). Čini se da ni policija ni Državno odvjetništvo nikada nisu vidjeli B niti su na bilo koji način sudjelovali u razgovorima između nje i multidisciplinarnog tima ili daljnjih stručnjaka. Nema naznaka da su policijski službenici i službenici Državnog odvjetništva bili posebno osposobljeni za vođenje predmeta seksualnog zlostavljanja djece (kako to zahtijeva Protokol 1, vidi stavak 68. presude; vidi, također, članak 34. stavak 1. Lanzarotske konvencije, citiran u stavku 78. presude).

26. Većina je naglasila da postupovne obveze na temelju članka 3. i 8. zahtijevaju primjenu kaznenopravnog mehanizma tako da se u obzir uzme posebna ranjivost podnositelja zahtjeva i osigura povodenje istrage u najboljem interesu djeteta uz poštovanje prava djeteta (vidi stavak 121. presude, vidi također članak 30. stavak 1. Lanzarotske konvencije). No u konačnici, pri donošenju presude, prigovor koji je podnijela podnositeljica zahtjeva nije analiziran u svjetlu standarda utvrđenih u međunarodnim dokumentima (vidi stavke 76. - 83. presude, posebice Poglavlje VII.

Lanzarotske konvencije), od kojih je neke, kako je prikazano gore, Sud već prepoznao kao preduvjete za učinkovitost istrage u predmetima seksualnog zlostavljanja djece (vidi, primjerice, gore citirani predmet *C.A.S. i C.S. protiv Rumunjske*; *M.G.C. protiv Rumunjske*, br. 61495/11, 15. lipnja 2016.; gore citirani predmet *G.U. protiv Turske*; *S.N. protiv Švedske*, br. 34209/96, stavci 47. - 53., 1. studenog 2002.; vidi također, *mutatis mutandis*, gore citirani predmet *Y protiv Slovenije*, i gore citirani predmet *I.C. protiv Rumunjske*).

4. Imenovanje i uloga posebnog zastupnika

27. U ovom je predmetu, djetetu, kao podnositelju zahtjeva pred Sudom, imenovan poseban pravni zastupnik zbog prirode odnosa prve podnositeljice zahtjeva, majke, i navodnog počinitelja, oca, te potencijalnog sukoba interesa između podnositeljica zahtjeva, majke i djeteta. Sud je prvi put, u takvim okolnostima, pozivajući se na međunarodne dokumente (vidi stavke 76., 78., 79. i 83. presude) i pravilo 36. stavak 4. Poslovnika Suda, zatražio od Hrvatske odvjetničke komore da imenuje odvjetnika koji će podnositi očitovanja u ime druge podnositeljice, djeteta, kako bi njezini interesi i stavovi bili na odgovarajući način predstavljeni i uzeti u obzir (vidi stavak 3. presude).

28. U svojem je očitovanju od 15. svibnja 2018. godine Vlada pozdravila imenovanje pravne zastupnice drugoj podnositeljici zahtjeva, ali nije se složila s postupkom i načinom imenovanja zastupnice. Vlada je napomenula da je pravna zastupnica bila imenovana bez prethodnog savjetovanja s državom i uz zaobilaženje nadležnih državnih vlasti, odnosno Centra za socijalnu skrb i domaćih sudova, koji su prema domaćem pravu ovlašteni imenovati posebnog zastupnika djetetu u domaćem sudskom postupku, ili Centra za posebno skrbništvo, čiji su djelatnici specijalizirani za zastupanje interesa djece. Slažemo se s Vladom da bi Sud s vremenom trebao u svom Poslovniku Suda utvrditi detaljnije kriterije i postupak imenovanja posebnih zastupnika djeci. Međutim, Sud pritom treba izbjegavati situacije u kojima bi isto tijelo vlasti koje je umiješano kao tijelo odgovorno za navodnu povredu Konvencije moglo biti pozvano da imenuje posebnog skrbnika djetetu. Nadalje, Sud treba uzeti u obzir da se interesi Vlade i djeteta ne moraju nužno podudarati.

29. Nadalje, važno je da Sud razjasni ovlasti posebnog zastupnika, uzimajući u obzir njegovu ulogu da osigura djetetu pristup Sudu i omogući da se pred Sudom čuje glas djeteta i Jedno od važnih pitanja koja je potrebno riješiti jest mjera u kojoj bi posebni zastupnik u svojim podnescima mogao otvarati pitanja koja, strogo govoreći, nisu u okviru činjenica obuhvaćenih prvobitnim prigovorom, ali su povezana sa zaštitom najboljih interesa djeteta u vezi s činjenicama iznesenim u izvornom prigovoru i dodatno razjašnjenim u očitovanjima Vlade i podnositelja zahtjeva. Drugim riječima, je li potrebno prilagoditi „pravilo o šest mjeseci“, pravilo o iscrpljenosti domaćih pravnih

sredstava i „pravilo *ultra petita*“ kako bi se osigurala zaštita najboljeg interesa djeteta pred Sudom u takvim slučajevima? To je posebno važno u slučajevima navodnog seksualnog zlostavljanja ili seksualnog iskorištavanja djeteta/djece, s obzirom na njihovu iznimnu ranjivost i, u mnogim slučajevima, njihovu *de facto* nemogućnost da, posebice ako su vrlo mlade dobi, takve predmete podnesu i pred domaćim sudovima i pred Sudom bez pomoći odraslih osoba. Podnositeljica zahtjeva u ovom predmetu u vrijeme navodnog događaja imala je samo četiri i pol godine, a u vrijeme kada je predmet došao do Suda imala je šest godina te je, kako smo gore objasnili, Sud prepoznao mogući sukob interesa između podnositeljica zahtjeva, majke i djeteta (vidi stavke 1., 3. i 8. presude).

30. Napominjemo da se, kako bi se nadomjestila ranjivost djece u slučajevima seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja i nemogućnost velikog broja djece da prijave takve slučajeve počinjene protiv njih prije nego što postanu punoljetna, u Lanzarotskoj konvenciji primjenjuje odmjeran fleksibilan pristup zastari u kaznenom postupku, istovremeno uzimajući u obzir zahtjeve razmjernosti koji se primjenjuju na kazneni postupak, odnosno, osigurava se da rok zastare teče dovoljno dugo kako bi se omogućilo učinkovito pokretanje kaznenog progona nakon što dijete postane punoljetno (vidi članak 33. Lanzarotske konvencije i stavke 231. i 232. Obrazloženja uz tu Konvenciju). Prema našem mišljenju, takav pristup u Lanzarotskoj konvenciji kojim se u domaći kazneni postupak unosi određena fleksibilnost mogao bi biti koristan Sudu pri fleksibilnijem osmišljavanju vlastitog postupka koji se odnosi na zaštitu ljudskih prava djece.

31. Prema našem mišljenju, takve je prirode potencijalno jedna od tvrdnji koje je iznijela posebna zastupnica u ime B u ovom predmetu. To se može tvrditi za prigovor da nije provedena učinkovita istraga o sumnji da je B bila podvrgnuta emocionalnom zlostavljanju od strane A. Međutim, posebna zastupnica navela je da se taj prigovor temelji na izvješću multidisciplinarnog tima Poliklinike, koje je opsežno citirano i korišteno u podnescima i očitovanjima i od strane A i od strane Vlade. Stoga bi se, prije bilo kakvog konačnog zaključka o opsegu predmeta, taj prijedlog trebao pažljivo analizirati.

5. Zaključak

32. Na razini Vijeća Europe, EU-a i njihovih država članica, tijekom posljednjih dvanaest godina došlo je do opsežnog razvoja različitih standarda i mjera usmjerenih na preventivne, zaštitne i kaznenopravne aspekte borbe protiv svih oblika seksualnog zlostavljanja i seksualnog iskorištavanja djece. Prema našem mišljenju, Sud bi trebao pažljivo uzeti u obzir te standarde, istovremeno kada preispituje prava djece i obveze država prema Konvenciji u predmetima te vrste, posebice budući da su Lanzarotsku konvenciju, koja je glavni međunarodni instrument u tom području, potpisale sve države

članice Vijeća Europe, a ratificirale su ju sve osim njih tri. Sudsku praksu Suda možda je potrebno dodatno razmotriti kako bi se osiguralo da se istraga i kazneni postupak provode u najboljem interesu djeteta i uz poštovanje prava djeteta i da se u odnosu na djecu koja su žrtve navodnog seksualnog zlostavljanja usvoji pristup zaštite žrtava prilagođen djeci, uz osiguravanje da istrage i kazneni postupci ne pogoršavaju traumu koju je dijete doživjelo ni da uzrokuju traumu te da odgovor tijela kaznenog progona bude popraćen podrškom, gdje je to prikladno. Naravno, Sud treba osigurati da nijedna takva mjera ne dovodi u pitanje prava obrane i pretpostavke pravednog i nepristranog suđenja zajamčenog člankom 6. Konvencije.

33. Nadalje, prema našem mišljenju, Sud se, preispitujući učinkovitost istrage o navodnom seksualnom zlostavljanju djeteta, treba pozivati na posebne standarde razvijene s tim u vezi Lanzarotskom konvencijom, koju su, kako smo već istaknuli, potpisale sve države članice Vijeća Europe i ratificirale sve osim njih tri.

34. Konačno, Sud bi trebao zauzeti stav o mjeri u kojoj su tvrdnje posebnog zastupnika djeteta, imenovanog na zahtjev Suda u situacijama poput one u ovom predmetu, ispunjavale uvjete dopuštenosti. Treba li Sud strogo slijediti pristup iz predmeta „Radomilja“ ili treba primijeniti fleksibilniji pristup pravu djeteta na pristup Sudu? Pri donošenju te odluke, Sud bi se trebao voditi načelom najboljeg interesa djeteta u njegova sva tri aspekta, kao materijalnog prava, kao interpretativnog načela i kao pravila postupka⁷.

© 2020 Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava Ured zastupnika Republike Hrvatske pred Europskim sudom za ljudska prava provjerio je točnost prijevoda, te proveo lekturu i pravnu redakciju istoga

⁷ Prema Općem komentaru br. 14, prije svega, najbolji interes djeteta mora se smatrati samoizvršivim materijalnim pravom, na koje se primarno poziva pred sudovima kad god se donosi odluka o djetetu, određenoj skupini djece ili skupini neimenovane djece, ili djeci općenito. Kao drugo, treba se smatrati interpretativnim načelom. Drugim riječima, ako se jedna zakonska odredba može tumačiti na više načina, bit će odabrano ono tumačenje koje je najviše u funkciji najboljeg interesa djeteta. Konačno, mora se smatrati pravilom postupka. Drugim riječima, prilikom donošenja odluke koja će utjecati na neko dijete, određenu skupinu djece ili na djecu općenito, proces donošenja odluke mora sadržavati procjenu mogućeg utjecaja te odluke na dijete ili djecu na koju se ona odnosi te mora uključivati određena postupovna jamstva. Konkretno, države članice moraju objasniti na koji način se prilikom donošenja odluke poštuje to pravo, odnosno što se smatra najboljim interesom djeteta; na kojim kriterijima se zasniva; i kako je interes djeteta procjenjivan u odnosu na druge čimbenike. Najbolji interes djeteta potrebno je procijeniti prema okolnostima u pojedinačnom slučaju. Vidi Opći komentar br. 14, koji je Odbor UN-a za prava djeteta usvojio na svojoj 62. sjednici 14. siječnja - 1. veljače 2013. godine.